

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 20 (10977) хемис 20-май, 2021-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Дагъустанда яшамис жезвай Ватандин Ч'ехи дяведин ветеранриз алай йисан июндилай гъар вацра 20 агъзур манат пул гудайвал я. Идакай 18-май-диз Махачкъалада кыле феи республикадин терроризмдиз акси комиссиядин ва Оперштабдин саналди кыле феи заседанидал РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова хабар гана. Рикел хкин, виликдай ветеранриз гъар вацра 2 агъзур манат пул гузвай.

"Вучиз Дагъустанда икъван ч'авалди гзаф аялар авай, набуд аялар ч'ехи жезвай хизанрив бес къадар куьмек агакъзавач, вучиз алай йисан майдалди ветеранриз гъар вацра 2 агъзур манат пул гузвай? Гъукуматдин Председателди ветеранриз гузвай пулдин къадар артухарун теклифна. За адан тереф хуьзва ва и йисан июндилай ветеранриз гъар вацра 20 агъзур манат пул чара авунин тапшуругъ ганва", - лагъана Сергей Меликова заседанидал.

Эбеди яз - халкъдин рикле

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Гъар йисан 18-май-диз - Ст'ал Сулейман дидедиз хъайи юкъуз - Дагъустандин шииратдин йикъарин сергъятра аваз Махачкъалада, шаирдин т'варунихъ галай багъда, ам кучукнавай чкадал алай гуьмбетдал цуьквер эцигун ва митинг кыле тухун хъсан адетдиз элкъвенва. Жуьреба-жуьре йисара ана республикадин жавабдар къуллугърал алай ксари, районрай делегацийри, вузрин ва колледжрин гзаф къадар студентрини школайра келзавай аялри иштиракна. Ц'ини инал Дагъустандин жемиятдин ва яратмишунардай интеллигенциядин векилар, чи газетдин коллектив к'ват' хъанвай...

Митинг ачухай ва кыле тухвай Дагъустандин писателрин Союздин председател Мегъамед Агъмедова вичин рахунра Дагъустандин шииратдин бине эцигай Ст'ал Сулейман виликдай, гилани виридалайни зурба ва машгур шаиррикай сад, адан эсерриз асирра квахъ тийидай дерин маналувал, важиблувал, жанлувал хас тирди къейдна.

- Ст'ал Сулеймана Дагъустандин шииратдикай сифте яз Россиядин, советрин ва дуьньядин алемра хабар гана. Зурба шаирдикай неинки Россияда, гъак' гзаф маса чкайрани хабар авай. Заз чиз, дуьньяда мад гъич са шаирдикайни адакай къван раханвач ва къенвач. Сулейманан яратмишунариз Михаил Шолохова, Борис

Пастернака, Ромен Роллана, Осип Мандельштама ва гзаф масабур еке къимет гана, - лагъана М.Агъмедова.

Гаф Махачкъалада кардик квай Шииратдин театрдин директордин заместитель А.Батыровадиз гана. Ст'ал Сулейманан хайи югъ ва Дагъустандин шииратдин сувар тебрик авуналди, ада театри ва Дагъустандин писателрин Союзди санал кыли акъудзавай Дагъларин улкъведин шаиррин эсерар устадвилелди к'елуниз талукъ тир проектдикай (ам ДАССР-дин 100 йис тамам хъунизни бахшнава) куьрелди суьгъбетна. Шииратдин театрдин жегъил артистри (Патимат Маллаева, Юрий Ларин ва мсб) чи шаиррин эсерар к'елна.

Митингдал рахай "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова вичин ва коллективдин патай к'ват' хъанвайбуруз Дагъустандин шииратдин сувар ва шаирдин хайи югъ тебрик авунихъ галаз сад хъиз, Ст'ал Сулейманан эсеррин къетленвиликай, къенин юкъузни абурухъ авай важиблубликай, адан жавагъирри къазвай чкадикай, къилиндини, ададай гъам уьмуьрда, гъамни шииратда Инсан-халкъдин терефдал алай кас яз амуьк'из алакъайди къейдна.

Гуьгъуьнлай митингдал рахай ксарини, гъа гъисабдай яз Дагъустандин писателрин Союздин лезги секциядин регъбер Владик Батманова ва табасаранрин секциядин - Сувайнат Куьребеговади, Дагъустандин халкъдин шаир Шейит-Ханум Алишевади (ада Алирза Саидова Ст'ал Сулейманак'ай къенвай шиир к'елна),

ДГУ-дин профессор, философиядин илимрин доктор Омар Гъуьсейнова ва гзаф масабур Ст'ал Сулейман, къетлен бажарагълувал себегъ яз, вири дуьньядиз машгур хъайиди, адан ялавлу эсерри йисар алатунивай мадни гужлудаказ ванзавайди, абурун къиметлувал артух ва ч'ехи жезвайди къейдна, и карни адан шииррай ц'арар к'елуналди субутна.

Шаир, публицист, таржумачи, филологиядин илимрин доктор Фейзудин Нагъиева Ст'ал Сулейман таржума ийиз "четин шаир", адан кхъинарни ч'алан хазина тирди къейдна.

- Ст'ал Сулеймана вичин шиирра девирдин зидвилер, писвилер, обществодин кимивилер лянетламишзавай. Ам гъамша кесиб къатарин тереф хуьнин къаравулда хъана, намуслу инсандин гъакъисагъ зегъмет гъамша вине къуна. Ватандин вилик шаирвилгин буржидиз уьмуьрдин эхирдалди къуллугъна. Гъавилляй адан шиирар яргъал вахтунда жемиятдин дерин къатарин сивера ава, халкъди абурун тикрарзава, - алава хъуьнуна О.Гъуьсейнова.

К'ват' хъанвайбурун фикир ада идалай виликни са шумуд касди къарагъарай месэладал - ДГУ (виллидай и вуз пединститут тир девирда хъиз) Ст'ал Сулейманан т'варунихъ хъиягъунал мад сеферда желб хъуьнуна.

Лагъана к'анда хъи, и месэла чи халкъдин векилри къарагъариз сад лагъай сефер туш. 2019-йисуз XX асирдин Гомеран

▶ 6

Нумрадай к'еле:

ЖЕМИЯТ

Къилин рик' сад хъайила...

Республикадин ц'ийи регъбер Къиблепатан Дагъустандин районриз феиивалди, ихътин гъалар авайди, саки 20-30 йисуз гъукум гъилевай гзаф ксари а патаз ерли яб тагайди, вири къуватар, гъа рекъера амаз, "ц'райди" дуьздадал акъатна.

▶ 4

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Диде

Юкъуз са арада тек амуькъзаватлани, уьмуьрда ам тек туш, вичин хизанда, вич к'ани, гъуьрметлу инсанрин - мукъвабурун, хуьруьнвийрин - арада ава. Сятиниз кипиг тавертлани, цава авай ракъини луьгуда адаз школадай хтулар, ахла к'валахдилай свас хкведай вахт агакъзавайди. Вичин аялрилай адавай наразивал ийиз жедач: рик'елай садани ракъурзавач, патарал алайбуруни къил члуьгвада.

▶ 5

ТАРИХ

Гияр - шегъер-к'еле

Лагъана к'анда, къенин йикъалди Къурагъ районда Къурагърин хуьруьз мукъва Гияр шегъер-к'еле хъайи мулкарал археологиядин ахтармишунар кыле тухванвач. И жигъетдай РАН-дин ДНЦ-дин ИИАЭ-диз гудай сулар пара ава. Тарихдин хейлин ва къайайрин шагъид хъайи Гияр шегъердин-к'еледин тарих ахтармишна, винел акъудна к'анзава.

▶ 6

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Багъдин буба багъманчи я

Къилдин карчивилер машгъл Фейзудин Ибрагъимован къелемлухдихъ галай багъда бул беъгерар битмишарзава. Ада абурун мекерайра, выставкайра эцигзава, ц'ийи сортар, багълар кутунин ц'ийи къайдаяр пропаганда ийизва.

▶ 7

ИСКУССТВО

Чина - берекат, рик'е - гъерекат...

Майна Саидовнадин гъиликай вишералди гуьзел манияр хкатнава, абурун манидарри тамарни ийизва. Адан авазрин дад шербетдилайни ширин я. Заз чиз, и маниярин ван тахъай, абурун беъгеммиш тахъай кас амаз хъун муькин туш. И манияр инсандик лувар кутазва, рик'елай серин алудзава.

▶ 8

МЕДЕНИЯТ

Эпосдин суварин майдан дегъишарин

Вири патарихъай килигна, веревирд авурла, лезги халкъдин иштилдин "Шарвили" эпосдин суварин къилин мярекатрин майдан патал чаз куь дикъетдиз Пелтуьйрин магъледа авай суддин куьгъине идарадин майдан гъиз к'анзава. Амай чкайрив гекъигайла, артухан гъихътин тафаватлувилер ава и чкадихъ?

▶ 9

Дагъустан Республикадин Къилин Указар

А.Ш.КЪАРИБОВАН гъакъиндай

1. КЪАРИБОВ Анатолий Шамсудинович Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместителдин къуллугъдикай азад ийин.

2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай С.МЕЛИКОВ
Махачкъала шегьер, 2021-йисан 18-май, №94

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин
Председателдин заместителдин
гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 2-пунктунал асаслу яз, КЪАЗИЕВ Мурад Низамиевич Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместителвиле тайнарин, гъа са вахтунда ам вич виликдай алаз хъайи къуллугъдикай азад ийин.

2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай С.МЕЛИКОВ
Махачкъала шегьер, 2021-йисан 18-май, №95

Дагъустан Республикадин Къилин ва
Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин
сад лагъай заместителдин гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 11-пунктунал асаслу яз, ОМАРОВ Махач Омарович Дагъустан Республикадин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин сад лагъай заместителвиле тайнарин, гъа са вахтунда ам вич виликдай алаз хъайи къуллугъдикай азад ийин.

2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай С.МЕЛИКОВ
Махачкъала шегьер, 2021-йисан 18-май, №96

Дагъустан Республикадин Къилин ва
Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин
заместителдин гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 11-пунктунал асаслу яз, ЧИНЕННАЯ Тамара Юрьевна Дагъустан Республикадин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин заместителвиле тайнарин, гъа са вахтунда ам вич виликдай алаз хъайи къуллугъдикай азад ийин.

2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай С.МЕЛИКОВ
Махачкъала шегьер, 2021-йисан 18-май, №97

* * *

РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован Указралди Энрик МУСЛИМОВ - РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министрдин, Къазимегъамед СЕФИКЪУРБАНОВ - РД-дин юстициядин министрдин, Махач МУСАЕВ - РД-дин медениятдин ирс хуьнин рекъай Агентстводин руководителдин къуллугърал тестикъар хъууна. Икъван члавалди абуру и къуллугъар вахтуналди тамамарзавай.

Гъакни РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова 12-майдиз къул члугур Указдал асаслу яз, СНЕГИРЕВ Сергей Владимирович вичин хушуналди РД-дин рекъемрин рекъай вилик финин министрдин къуллугъдикай азадна. Вахтуналди РД-дин рекъемрин рекъай вилик финин министрдин везифаяр БУГАНОВ Тамерлан Гъажиевича тамамарзава.

Десте арадал гъанва

Чи мухбир

Дагъустанда образованидин идараяр терроризмдин гьерекарикай хуьнал гуьзчивал тухудай са шумуд ведомстводин пешекаррикай ибарат махсус десте арадал гъанва. Саласа юкьуз РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован

регъбервилик кваз республикадин терроризмдиз акси комиссиядин ва Оперштабдин саналди тешкилай заседанидал хабар гайивал, и дестедик МВД-дин, Росгвардиядин, образованидин ва илимдин, физический культурадин ва спортдин, жегилрин крарин рекъай, милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министерстводин векилар, депутатар акатнава. РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин патай дестедиз вице-премьер Рамазан Жафарова регъбервал гуда.

Лагъана клянда, ихътин десте арадал гъунин теклиф Дагъустанда авай Росгвардиядин управленидин начальник Мегъамед Баахилова гана.

Сергей Меликова къейд авурвал, мукъвара Казандин мектебда арадал атай хътин мусибатдин дуьшуьшар эхиримжи йисара уьлкведа мадни хъанва. Ада 2018-йисуз Керчда, алай йисан мартдин вацра Подмосковьедая хъайи дуьшуьшар рикелел хана. "Ихътин гъалари чун терроризмдин тах квай гьерекарик вилик пад къун, республикада хатасузвал таъминарун патал лазим тир серенжемар къабулуниз мажбурзава", - алава хъууна С.Меликова.

Зайифарна виже къведач

18-майдиз Махачкъалада республикада кардик квай коронавирусдин вилик пад къунин рекъай Оперштабдин нубатдин заседание киле фена. Мярекат гатундайла, РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова къейд авурвал, тлугъвалдихъ галаз алакьалу месэляяр исятдани уьлкведин руководстводин къетлен гуьзчивилик ква.

Региондин Къилин фикирдалди, тлугъундин винел гъалибвал къачудай рекъерикай сад адаз акси рапар ягъун я. Амма и кар республикада зайиф еришралди вилик физва. 17-майдин делилралди, 78 агъзур касди рапар янава, вакцинадин Дагъустандиз чара авунвай дозайрин къадар лагъайтла, 100 агъзурдалай алатнава. Сергей Меликова хабар гайивал, са къадар районар вакцина ишлемеш тийиз амуькъзава, бязи районар лагъайтла, бес жезвач. И кар фикирда къуна, ада здравоохраненидин министерстводиз коро-

навирусдиз акси рапар муниципалитетрин арада паюнин квалалах къайдадик кутунин тапшуругъ гана.

Лагъана клянда, алай вахтунда Дагъустанда йикъан къене коронавирус акатзавайбурун къадар юкьван гьисабдалди 42-дав агъкъзава. Санлай къачурла ва са жерге маса регионрив гекъигайла, им пис рекъем туш. Амма тлугъундин вилик пад къун патал киле тухузвай серенжемар зайифарна виже къведач.

Заседанидин сергъятра аваз РД-дин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади хабар гайивал, 5 йикъан къене республикадив "ЭпиВакКорона" препаратдин - 2430, "КовиВак" - 1560 ва "Спутник V" - 84000 доза агъкъдайвал я. РД-да авай Роспотребнадзордин Управленидин кил Николай Павлован делилралди, коронавирус акатзавайбурун къадар, санлай къачурла, 12 муниципалитетда гзаф жезва. Абурун арада Каспийск, Избербаш, Хасавюрт шегьерар, Ботлих, Сергокъала, Казбек, Хунзах ва

маса районар ава. Гъа са вахтунда 17 районда коронавирус квай са азарлудини авач.

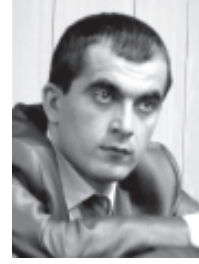
Заседанидал са жерге месэлайрихъ галаз санал шадвиллин мярекатрин залрин квалалах кардик кухтунин месэлани веревирдна. Дагъустандин мехъеррин индустриядин Ассоциациядин президент Ханум Аджиевадин гафаралди, залар агалун себеб яз, абурун сагъибрин карчивилиз еке зарар жезва. Сергей Меликован гафаралди, виликдай къве сеферда залрин квалалах кардик кухтадай къарар къабулнай, амма вири залри Роспотребнадзордин истемешунрал амалнач. Эгер амал ийиз хъайитла, залар ахъайдай мумкинвал ава. И месэла гъалун патал региондин Къили республикадин бизнес-омбудсмен Мурад Далгатовал мярекатар тухудай залрин сагъибрихъ галаз гуьруьш тухун тапшурумешна.

Заседанидин квалалахдикай гегъеншдиз РД-дин Къилин официальный сайтдай келиз жеда.

Къилин редактордин гаф

Экуьди жедайвал...

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Майдин куьруь тлатилар куьтягъ хъана, квалалах эхкъецай юкьуз, 11-майдиз, Казанда (Татарстан) арадал атай бедбахтивлин дуьшуьшди вири уьлкве къарсуьна: 19 йис хъанвай Ильназ Галявиева шегьердин 175-нумрадин мектебда хъиткъинардай зат кардик кутуна ва ина келзавай аялризни квалалахзавай муаллимриз гуьлле гана. Нетижда 9 кас телеф (ирид аяли 2 муаллим), 25 касдал хирер хъана. Гуьлле гунин ванер акъатайдалай къулхъ 5 декъикъа арадай фейила, мектебдин дарамат элкъвена Росгвардиядин къуллугъчийри къуна. Къанлу вичихъ катдай мумкинвал авачирдан гъавурда акъуна ва ам, гилер хжажна, къанун-къайда хуьдай органрин векилрин вилик экъечна.

...Гаф суалар арадал къезва: 19 йис хъанвай жегил вагъшидиз гьикл элкъвена? Ам гьихътин хизанда члехи хъана? Инсанрин чандиз къаст авуниз ам куь мажбурна? Яракъ гьинай атана? Са манийвални авачиз, мектебдин дараматдиз гьикл гъахъна?..

И.Галявиева келзавай колледждин ректор Нэлла Прусан гафаралди, гадади саки пуд йисни зура хъсан киметар аваз келзавай, волонтер яз, гзаф мярекатра иштиракзавай. Амма эхиримжи зур йисан къене ам садлагъана дегиш хъана. Тарсариз хквезмачир. Гъа и кар себеб яз, жегил колледждайни акъудна.

Алай йисан 1-апрелдилай ам, хизандивай чара хъана, къилди яшамеш жезвай. Дидеди - кассирвиле, бубади зирзибил тухудай машиндал квалалахзавай. Члехи стхади Казандин университетда келзавай.

Къанлуди хиве къурвал, яракъ къачудай пул (50 агъзур манат) ада интернет-къугъунин куьмекдалди къазанмишна. Виликамаз талукъ идарайра яракъ хуьдай ихтирар гузвай документар гъазурна, 250-дав агъкъна патрумар маса къачуна. Дидебубади чпин хчивай яракъ, патрумар квез герек я лагъана хабар къурла, ада вичиз гуьрчехъан жез кляназава лагъана.

Силисчийрин гафаралди, тахсиркарвал ийизвай члавуз Галявиеван къил-къилел алай. Ам я ичкидин, я тирякдин таъсирдик квачир. Алай вахтунда ам психикадин жигетдай сагълам яни, тушни тайнарун патал ахтармишунар киле тухузза...

Ихътин мусибатдин дуьшуьшар арадал татун патал, чи фикирдалди, гъар са диде-бубади чпин веледар къетлен гуьзчивилик кутун герек я. 19 йис хъанвай жегил садлагъана дегиш хъанвайди, тарсариз фин тийизмайди Ильназан диде-бубади гьисс тавуна амачир. Идалайни гъейри, квалевай гадади яракъар, патрумар маса къачунва, хизандивай къакъатна, килди яшамеш жезва. Амма и крариз диде-бубади лазим тир къайдада фикир ганвач. Эгер фикир ганайтла, ихътин мусибат арадал татунни мумкин тир.

Чи къаст Ильназан диде-бубадик тахсир кутун туш, амма и дуьшуьшда абуру чпин велед гуьзчивиликай хкуднавайди якъин жезва. Казанда арадал атай мусибат амай вири диде-бубайриз тарс хъун лазим я. Алай вахтунда, 1-классда келзавай аялдилай гатунна, виридав телефонар гва, интернетдикай менфят къачузза. Интернетда жегилрин кыл элкъуьрзавай къуватар гзаф я. Ильназни гъахътинбурун таъсирдик акатнатла, низ чиде? Чи республикада, гъа интернет себеб яз, дуьз рекъелай алатна, квал-югъ, хизанар туна, тамариз каттайбурун къадар гьикъван я? Гъар са диде-бубади чпин веледди интернетдикай гьикл менфят къачузватла, нихъ галаз дуствал хуьзватла, гьиниз физ-хквезватла, къетлен гуьзчивилик кутун герек я. Тербиядин къенерар легъзедани бушарна виже къведач.

Аламат жедай кар ам я хъи, интернетдин бязи сайтра Ильназан тереф хуьзвайбуру пайда хъанва. Ада авунвай кар меземмет авуна кляни чкадал бязибур ам гъахъариз алахъзава. Ада къисас вахчуна лугъуз кхъизва. Непай? Гьихътин себебар аваз? Суалар жавабар авачиз амуькъзава.

Са тахсирни квачир клуьд кас яна къенвай вагъши, къанлу гъахъардай келимаяр кхъин гьиз фикирдиз гьиз жедай кар туш. Татарстандин кил Рустам Минниханова республикадин къанун-къайда хуьдай органриз интернетда ихътин фикирар раижзавайбурун гъакъиндай, къанундал асаслу яз, виридалайни къетлен серенжемар къабулуни буйругъ ганва. Ихътин лепе къарагънамазди, секинар хъууна клянда, тахъайтла, геж жеда.

Чи фикирдалди, уьлкведин вири регионра жегилрихъ галаз тухузвай квалалах мадни гуьнгъуна туна кляназава. Жемиятдин арада гуьрмет, кесер авай инсанар, яшайишдин жуьреба-жуьре хилерин векилар желб ийиз, мектебра - аялрихъ, вузра - студентрихъ галаз гуьруьшар тухунихъ, абуруз пис-хъсан чирунихъ еке метлеб ава. Килиг садра, гъи йикъал атанватла: бязи жегилри, чи члехи бубайри, дидейри чпин чанар къурбандна, Ватандин Члехи дяведа къазанмишай Гъалибвал гьисаба къазвач. А четин йисара уьлкведин киле хъайи регъберар бязибуру негъзава. Гъалибвиллин сувар герек авачирди я лугъузвай несилар члехи жезва. Пузаррал алай некледин стал курун тавунвай жегилрин килера ихътин фикирар ни твазва? Абурун бейнида хайи Ватандиз акси идеологиядал чан ни гъизва? И кардин вилик пад гьикл къада? Жегилрин пакадин югъ экуьди хъун патал, сифте нубатда, и суалриз жавабар жагъурна кляназава.

Гияр - шегьер-келеле

Шерибан ПАШАЕВА, тарихчи

(Эвел - 14-18-нумрайра)

Къазикъумухдин ханари Дагъларин уьлкведин амай миллетрин мулкариз талукъ язни чеб душманри хьиз тухвайди тескикарзавай тарихдин делилар ава. Дагъустандин феодалри маса чкайрани чеб гъа и къайдада (ханари хьиз) тухузвай. Надир шагъ къецепатай атанвай душман тир. Амма Надир шагъ чукурайдалай къулухъ Къазикъумухдин ханари, чапунчийри хьиз, къунши халкъарин мулкар къакъудуниз гьихьтин баянар гуда?

Гъа ихьтин гьерекартин негизада Къурагърин патарив гвай чилер, Къурагъ ва Куьредин мулкарин са пай Къазикъумухдай тир ханарин гъиле гъатна. 1791-йисуз Чулакан чкадал атай II Сурхай ханди икван чвалди азад Куьре амалдар къуьруьрин, гъахъсузилерин куьмекдалди Къазикъумухдин ханлухдик кутуна. Къурагъ Куьредин "ханлухдик" акатна ва адакай цийи "Куьрединни Къазикъумухдин ханлухдин" меркез хъана. Куьревири яги хандин гъукум гьисаба къунач, абур адаз акси экъечна. Куьредин лезгийри чпиз муьтубъгарун патал Къазикъумухдин ханари инсафсуз къайдайрикой менфят къачузвай, чкадин агъалийрин милливал, къанажагъ терг ийиз алахъзавай. Жуьреба-жуьре чешмейри шагъидвалзавайвал, Сурхай ханди Надир шагъдила гьугъуьниз къвачел ахкъалтзавай Куьредин агъалияр тарашзавай,

...1812-йисуз урусин генерал Хатунцева Сурхай хандин дестеяр кукварна, Къурагърин азад жемият зулумдикай азад хъана. Лагъана кьанда, Сурхай хандин дестеиринни урусин къушунрин арада са шумуд женг кьиле фена. Нетижада Къазикъумухдай тир хандин гъахъсузилерал эхир эцигна. Сурхай элкьвена хтун тавун патал урусин къушунрикой бязибур (аскерринни казакрин кьве батальон) Къурагъа амуькна. Бязи тарихчийри кхьизвайвал, абур ина акъвазунин къилин себеб Къурагъ ширваншагърин гъужумрикой хуьн тир. Им гъакъикъатдихъ галаз къазвай делил туш, гьикъ лагъайтла, Кавказдиз урусар атайдалай къулухъ ширваншагъар дагълариз хтанач. Урусин къушунар Къурагъа амуькунин метлеб Сурхай хан элкьвена хтунин вилик пад къун тир.

Лагъана кьанда, урусри ханлухдин къайда дегишариз тади къачунач. Куьредин тарихдикай кхьидайла бязибур къейдзавайвал, Куьреда ханлухдин къайда урусри арадал гъана. Амма гъакъикъатда лагъайтла, ханлухдин къайда ина урусар къведалди 30 йисан вилик кардик къвай, къастуналди 1791-йисуз Къазикъумухдин ханари илитна.

1791-йисалай 1812-йисалди Куьредин лезгийри гзаф зидвилер эхна, абурулай ханди датлана харж къватлзавай. Ихьтин шартлара чкадин агъалийривай чпин къуватар мягъкемариз хъанач ва абур урусин колонизациядиз акси экъечдай гъалда авачир.

гъайди, а девирда, Дагъустандин амай миллетрилай тафаватлу яз, жуван халкъдиз акси экъечна, урусин армиядин чин къачуна, абуруз къуллугъдай са лезгини авачир. Гъавилияй Куьредин ханлухдин кьиле маса миллетдин векил тайинарнай. Урусиз ханлухдин кьиле гъи миллетдин векил акъвазайтани, сад тир. Эгер лезгийрин арадай урусин армиядиз къуллугъдай кас жагъанайтла, абуру ханлух гъадал ихтибардай. Малум тирвал, урусри хандин дережа чпин армиядин вилик лайихлувилер къалурабуруз гузвай. Лайихлувилер лагъайтла, чинерихъ, савкъатрихъ ва маса дережайрихъ урусиз дагъларин деринриз гъахъиз ва чкадин халкъар муьтубъгариз куьмек гуникай ибарат тир. Тажуб жедай кар ам я хьи, ими (Сурхай хан) урусрихъай Персиядиз катлайла, хтудди регъятдиз адан чка къуна ва колониальный гъукумдихъ галаз алакъа хуьз эгечна. И кар авуналди, ам вичин имидиз ва санлай вири халкъдиз акси экъечна.

А.П.Ермолова кхьизва: "Куьредин кьилдин ханлух муьквара арадал гъана. Адаз гъукуматдиз муьквара кас тир полковник Аслан ханди регъбервал гузва. Чкадин агъалийрин къадар са акъван пара туш, абурулай харж къватлзавай. Къазикъумухдин ханлух гзаф залум, инсафсуз Сурхай хандин гъиле авай. Вичин халкъдин арада адахъ еке гъуьрмет авай, дагъви халкъарихъ галаз сих алакъаяр хуьзвай. Ада чаз акси са шумуд женгина штиракна. Эхирни чна адан мулкаррикой бязибур къакъудна ва Куьредин ханлух арадал гъана. Ам вич лагъайтла, Туьркиядиз катнай...".

Лагъана кьанда, Аслан хандикай урусин армиядин генерал-майор хъана. А.П.Ермолован терефдар В.Г.Мадатова Аслан хандиз пачагъдин грамота, Урусатдин герб алай тларат, багъа гапур ва, Табасаран, Къайтагъ, Къазикъумух къачудайла, лайихлувилер къалурунай Пак Георгиян 4-дережадин (ам хашпарайрикой туширбуруз гун патал махсус къалубда аваз арадал гъанвай) орден ганай. 1836-йисуз Аслан хан къейидалай къулухъ ханлухдиз регъбервал гун Урусатдин къуллугъдин штабс-капитан Гъарун бедал ихтибарна. Адан хва, урусин армиядин подполковник Юсуф бегдикай генерал-майор хъана. Къейд ийин хьи, адакай Куьредин эхиримжи хан хъанай. Куьредихъ галаз са муькваланни авачир, урусри къуллугъдал тайинарай адаз Юсуф бег хан Куьреви лугъузвай. Ада 1848-йисалай 1864-йисалди Куьредин ханлухдиз регъбервал гана. Жуьреба-жуьре чешмейри шагъидвалзавайвал, ам гзаф темягъкар, инсафсуз инсан я лугъудай. Ихьтин ерийри ханлухдин халкъ адаз акси акъвазарна.

Куьредин лезгийри урусри ханлухдин кьиле тайинарай са ханни кваз къунач. Куьре округдиз талукъ дяведин гъахъ-гьисабра Юсуф бегдин гъакъиндай чкадин агъалийри кхъенвай гзаф къадар арзаяр ама. 1864-йисуз Куьредин ханлух сиясатдин уьлчме хьиз терг авуна ва адан чкадал Куьредин округ тешкилна. Ам Дагъустандин областдик акатзавай.

Гиярдин ва 1864-йисалди Къурагърин тарихрин арада гьихьтин тафават аватла, чаз якъин хъана: Гияр терг хъайидалай къулухъ и мулкарал маса инсанрин маса тарих арадал атана. Чи фикирдалди, Надир шагъдила гьугъуьниз Гиярдин келеле цийи кьилелай эциг хъувун тавурвилляй адан патарив арадал атай Къурагърин хуьр Къазикъумухдин ханарин гъиле гъатнай.

Лагъана кьанда, къенин йикъалди Къурагъ районда Къурагърин хуьруьз муьквара Гияр шегьер-келеле хъайи мулкарал археологиядин ахтармишунар кьиле тухванвач. И жигъетдай РАН-дин ДНЦ-дин ИИАЭ-диз гудай суалар пара ава. Тарихдин хейлин вахъийрин шагъид хъайи Гияр шегьердин-келеледин тарих ахтармишна, винел акъудна къанзава.

(КъатI ама)

Эбеди яз - халкъдин рикле

1 ◀

150 йисан юбилей къейддай шад мярекатдал (Махачкъала, Урусин драмтеатрдин Чехи зал), зи фикирда амайвал, Сулейман-Стальский райондин кьил Н.Абдулмуталибовани (дугъри я, чи машгъур журналист Алик Абдулгъамидова, алаатай йисуз чи газетдин редакцияда Къурушрин муаллимрин еке дестедини и месэла кудайдакай чаз чизва) къарагъарнай. Нариман Шамсудиновича вичин рахунра зурба шаирдин тиварунихъ район, гъакъи литературдин режъай республикадин премия, хайи хуьр, Лезгийрин госмуздратеатр, Дербентда ва Махачкъалада паркар, Дагъустанда, гъакъи Дондал алай Ростовда, Омскда, Киевда, Элистада, Новороссийскда ва масанра куьчяр галайдакай лугъунихъ галаз сад хьиз, республикадин кьиле авай ксаривай - залда ацукънавай а чавуз Дагъустандин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместителдин везифаяр кьилиз акъудзавай А.Къарибовахъ элкьвена, Дагъустандин госуниверситет Стал Сулейманан тиварунихъ хъигъун тлалабнай. Залда ацукънавайбуру, яргъалди гурлу капар ягъуналди, и теклифдин тереф хвенай. Сулейманан гуьмбетдин патав митингдални О.Гъуьсейнован тереф ДГУ-дин профессор, биологиядин илимрин доктор, академик Э.З.Эмирбеговани хвена. Адан гафар мярекатдин иштиракчийри гурлу капар ягъуналди тебрикна. Зурба шаирдин 150-йисан юбилей къейдна кьве йис алатнава, амма гелелиг и кардал, гъайиф хьи, клукъ гъанвач. Умуд кутазава, белки, гила хъайитлани и месэладиз фикир гун.

* * *

Хазран КЪАСУМОВ

Стал Сулейманан шириатдин йикъарин шадвилдин мярекатар "Шириатдин Меккадани" - Сулейман-Стальский райондани кьиле фена. И югъ муниципалитетдин кьил Нариман Абдулмуталибова, райондин депутатрин собранидин председатель Штибег Мегъамедханова, райадминистрациядин кьилин сад лагъай заместител Лацис Оружева ва яратмишунардай интеллигенциядин векилри Къасумхуьрел ва Цийи Мамрачин хуьре Стал Сулейманан памятникрал цуьквер эцигунай башламыш хъана.

А пак чкайрал Къасумхуьруьн ва Герейханован хуьруьн 1-нумрайин юкъван школайрин аялар гъуьрметдин къарвалда акъвазнавай. Школьникири С.Сулейманан шириат хуралай келна.

Суварин асул мярекатар сятдин 11-даз Агъа Сталдал кьиле фена. Ана райондин гъакимар, муьгманар хуьруьн юкъван школадин аялри цуькверин клунчлар вугуналди, къавалри зуьрнейрай милли авазар ягъуналди къаршиламышна.

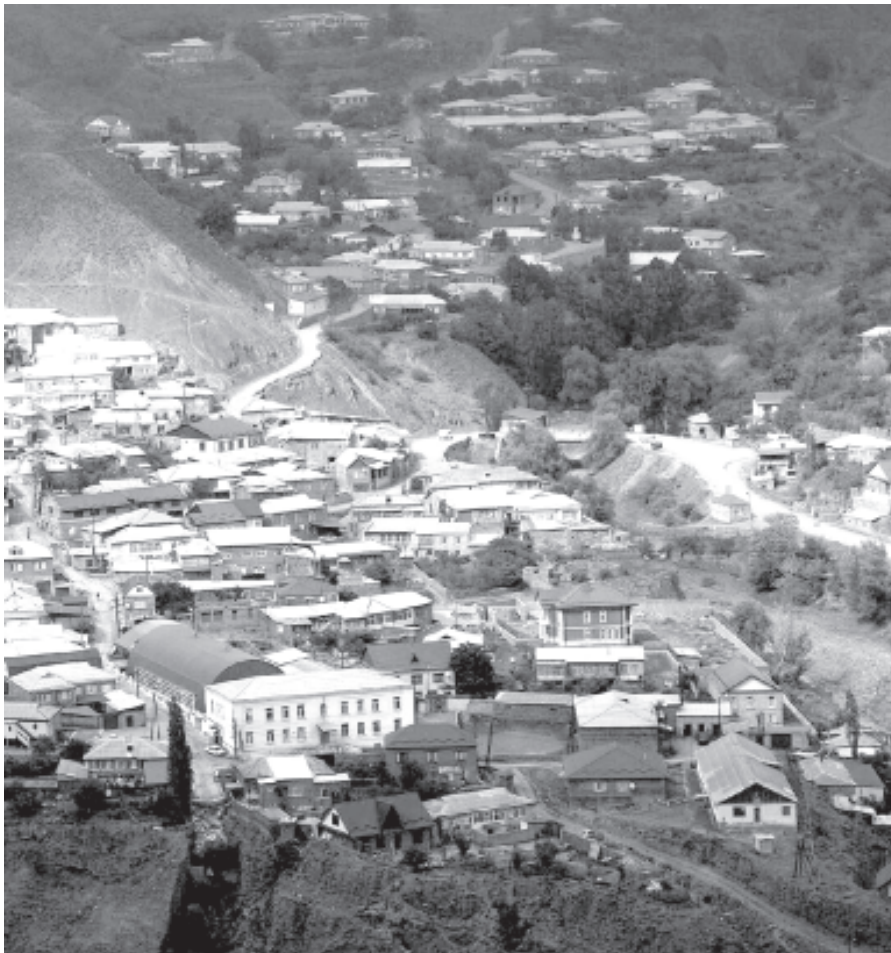
Муьгманри Стал Сулейманан къвалин-музейдин вилик Чехи шаирдиз эцигнавай памятникдал цуьквер эцигна.

Шириатдин йикъар ачухунин ва тебрикдин келимаяр гваз Лацис Оружев рахана.

Мярекатдал Стал Сулейманан уьмуьрдин ва яратмишунрин режъикай, шаирвилдин бажарагъдикай райадминистрациядин культурадин отделдин начальник, Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин Бабаханова таьсирдай хьтин келимаяр лагъана.

Райондин яратмишунардай интеллигенциядин векилри - Стал Сулейманан къвалин-музейдин директор Лидия Стальскаяди, Къасумхуьруьн, Агъа Сталдин, Курхуьруьн, Агъастал-Къазмайрин юкъван школайра келзавайбуру шаирдин ва адаз бахшнавай шириат хуралай келна.

Дагъустандин лайихлу артист Омар Меликова, машгъур маниддарар тир Ярагъмед Ярагъмедова, Эрзиман Османова, Тофик Мегъамедова, Азим Ризаева, Зугъраб Мегъамедова, Агъастал-Къазмайрин юкъван школадин 8-классдин ученица Ханум Агъаризаевади, музейдин директор Лидия Стальскаядин хтул, 2-классдин ученик Аслан Мамедова манияр лугъуналди ва шириат келуналди сувар мадни гурлу авуна.

абуруз инад къазвай. А йисар Куьредин ва Къурагърин тарихда чулавлур яз гъатнава. Лезгийрин машгъур шаир Къуьчхуьр Саида вичин шиирра вири халкъдин тлал къалурзавай, ханарин гъукум негъзавай. Сурхай хандиз шаирди вичин тарифарна къанзавай, амма рикле гъахълувилдин ялав кузвай гафунин устад и кардиз акси хъана. Къисас вахчуз къанзавай ханди амалдарвилелди шаирдиз вичин къвализ муьгманвиллиз теклифна ва адан вилер буьркъуь авуна. Ихьтин зулумди хандин гъакъикъат, асул сифет къалурна. Дагъвийрин къанунралди, муьгмандик къагъун къадагъа я. Муьгманвиллиз эверна, са тахсирни квачир, я яракъ гвачир шаирдиз ихьтин инад къун патал инсан гьикъван алчач вагъши хьун герек я?! Амма Саид вичин къастунал келевиз акъвазнай. Ингъе гъакъикъи къегъалвал! Ада вичин халкъ маса ганач, генани ялавлу цларар кхьиз гатлунна.

Чкадин халкъарал гуьзчивал тухунин жигъетдай урусар патал ханлухдин къурулуш регъятди тир. Гъавилияй абуру вахтуналди Куьреда ханлух хвена. Гъа икI, 1812-йисуз Кавказдин администрацияди Куьрединни Къазикъумухдин ханлухдин чкадал Къиблепатан Дагъустанда кьилдин, Куьредин ханлух арадал гъана. Ада Куьредин аран, Агъул, Кашан, Къурагъ ва Ричла хуьрерин жемиятар садна.

И вахъиадиз талукъ яз ихьтин суал арадал къевезва: вучиз урусри цийиз тешкилнавай ханлухдин кьиле Персиядиз катнавай Сурхай хандин муькварабурукой тайинарзавай? Мисал яз, - гъасятда полковникдин чиндин сагъиб хъайи Аслан хан (Сурхай хандин хтул). Вучиз лагъайтла, урусиз лезгийрикой ханлухдин кьиле акъвазардай са касни жагъанач. И кардихъни вичин себебар авай. Сад лагъайди, лезгийриз ханлухдин къурулуш муьквара тушир. Къвед ла-

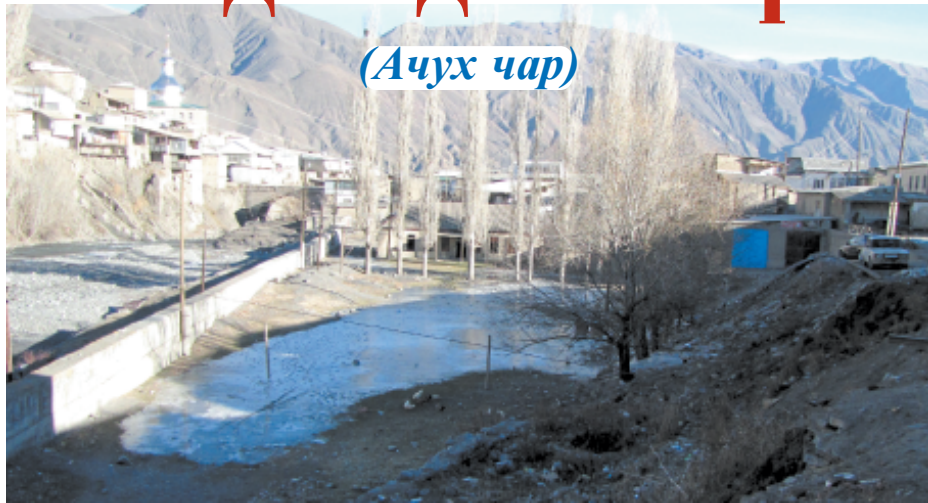
Месэла къарагъарзава

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Малум тирвал, 2000-йисалай инихъ Ахцега, Шарвилидин гъвечи ватанда, лезги халкъдин "Шарвили" эпосдин сувар кыле тухузва. Чи халкъ сад хъуниз, хъсан кра-рал тупламишуниз, Дагъустандин халкъарин дуствилин алакъар мягкемаруниз, акъалтзавай несил бубайрин хъсан адет-ралди тербияламишуниз, инсанпересви-линни ватанпересвилин ирс хуьниз эверза-вай лап хъсан мярекат я. Адан тешкилат-чийризни иштиракчийриз баркалла! Сир туш хъи, гъар са рекъай виликамаз лап хъсан гъазурвал ва тешкилувал аваз кы-ле тухвай виридалайни зурбади ва рикел аламукъдайди 2000-йисан июндин сувар хъана. Гугъуьнин суварар гъа са "шаблон-динбур" тирвилей халкъдин итиж, гъайиф хъи, яваш-яваш зайиф жезва. Инал чаз Ах-цега райондин руководстводиз ва респу-бликадин оргкомитетдиз ачух чар кхынал-ди, сувар кыле тухузвай чкадин гъакъин-дай месэла къарагъариз кланзава...

Эпосдин суварин майдан дегешарин

(Ачух чар)

"Шарвили" эпосдин сувар, адет хъан-вайвал, Ахцега, Советрин Союздин Игит лётчик Валентин Эмирован тварунихъ галай багда, тухузва. Къуд патахъай атана, агъзурралди инсанри иштиракзавай сувар патал инаг кутугай чка хъанвач. Вучиз?

Сад лагъайди, иник ахцегъвийрин сурар ква. Аниз кӀур гун, чиркинарун, анал эрекар хъун, еке шадвилер авун гъич са жуьредин къанун-адетривни къунвай кар туш - пара гунагъ я. Дуньяда вири крар тикрар хъжез-ва: чи арадай акъатнавайбуруз гъурмет тавуртӀа, пака чазни невейри гъурметдач.

Къвед лагъайди, тик квай и чка "Шарви-лидин" чӀехи мярекатдиз лап къулайсуз ва дар я. Ацукъдай чкайр авай ва элкӀвена сегънедин патарив кӀватӀ жезвай са тӀимил-бурулай гъейри, амайбуруз сегъне саки ак-вазвач. И чка гунагъсуз бицекринни школь-никрин адетдин гъвечи мярекатар патал ишлемишиз жеда.

Пуд лагъайди, и багъ чкадин жемат ва эхиримжи вахтунда пара жезвай мугъма-нар патал секинди ял ягъиз, чай хъваз, яни рикӀ аладариз жедай гуьзел пӀипӀ хъиз дуьз-мишайтӀа, хъсан я. Артухлама, патарив та-рихдинни край чирдай, культурадинни ис-кусстводин музейя ва Дагъустандин халкъ-дин писатель Къийя Межидован кӀвал-му-зей гва. Атай гъар са мугъмандивай абуру-кай секинди ва къулайдиз менфят къачуз жеривал авуна кланда.

Къуд лагъайди, чаз Ватандин ЧӀехи дя-ведин игит лётчикдин тварунихъ галай маш-гъур багда дяведин активный иштиракчий-рин, гъаӀ зегъметдин, илимдин, искусствод-дин, яратмишунин, спортдин ва яшайишдин маса хилерай чпин зурба агалкъунралди райондин ва лезги халкъдин твар жкажай баркалла ксарин (халкъдиз вичин игитар чирна кланда!) барельефрин аллея тукъуь-рунин теклиф гуз кланзава. Акъалтзавай

несил гъабуруз тешпигъ халис ватанпере-сар яз тербияламишун патал и кардихъ еке метлеб ава. Гъавилай ша чна В. Эмирован багъ, кылихъ галай кӀизвай гатун киноте-атрни ахлудна, жематдивай секинди ял ягъиз, жегъилар дуьздаказ тербияламишиз жери гуьзел, михъи пӀипӀ яз тан ва авадан-ламишин.

Эхъ, вердиш къайдайрай экъечӀна, цийи са кардик кыил кутаз жуьрэтун асант туш. Муькуь патахъай, цийивилерихъай кичӀе хъайитӀа, хъсанвилехъ дегешвилерни же-дач. Вичин вахтунда Ахцега сифте яз лез-гийрин игитвилин "Шарвили" эпосдин сува-рин тешкилатчийриз (республикадин гъу-кумдарриз и кар хуш тушир, бязибуру гила-ни лезгийриз гуя игитвилин эпос авайди туш лугъуз, манивалзава) мадни четин тир. Къе чна теклифзавай месэла лагъайтӀа, акъван четинди туш, Ахцега "Шарвилидин" сува-рин анжах кылини межлис-мярекатдин чка дегешаруниди я.

Акъвазай ци ни къачуда лугъур мисал ава. Ша чна, жуван пак ерийрин къадир авай ватанпересар яз, чи бубайрин хъсан аде-

тахъай вичиз рекъер авай тарихдин манадин геьенш чка я. Ахцега вацӀунни Агъасиеван тварунихъ галай куьчедин куьгъне кимерин арадавай и майдан, анал алай, цӀуд йисарал-ди гадарна, кӀизвай суддин кӀвални ахлу-дайтӀа (рак-пенжер кумачир инаг ичкибазар-ни наркоманар кӀватӀ жезвай лап чиркин чка-диз элкӀвенва), мадни геьенш жеда. Вален-тин Эмирован тварунихъ галай багъдилай къвед-пуд сеферда еке я. ХарапӀадиз элкӀ-венвай са мертебадин а дарамат суддин ба-лансдал ала, гуя абуру вахкудач лугъуда. Судни халкъинди тушни? 30 йисуз ишле-миш тийиз, гадарнавай чка вучиз вахкудач къван? Артухлама, виликан "Заря" совхоз-дин дараматар къе гъабурун ихтиярда ава.

Къвед лагъайди, инлай Ахцега вацӀ, та-рихдин магълейрин къадим архитектура, Кле-лез хев, Ротонда, Жуьмя мисклин, Уста Ид-рисан муьгъ ва тамашуниз лайихлу гуьзел маса чкайр лап хъсандиз акъазва. Винидихъ - "Къапудин" гъаят (вилекрай Самур округдин начальникдин, гуьгъуьнай Советрин власт-дин идараяр аваз хъайи ана гила районрин уртах ФСБ ава). Адан къаншарда, вацӀун а пата Салигъ Агъмедова 1931-йисуз кларсдин турбина алаз эцигай ГЭС-дин амукъяр ак-вазва. Кылинди, а патал, Азиз Алискерован куьчеда (ПӀицӀар магъле), Шарвилидин кӀва-лерин амукъяр (тукъуьр хъувуртӀа, хъсан я) ва пагъливандин тварцӀихъ галаз алакъа-лу чкайр - Гъвейи кимин майдан (адаз Шарви-лидин майдан лугъузва), Шарвилидин кӀац, къых, вацӀалай Шарвилидин гуьмбет - "Цийи Албаниядихъ цигелвилин муьгъ" эцигун тек-лифзавай чка гва. ИкӀ, сувар тухун патал чна къалурзавай майдан, гъакъкъатда, инал твар къур къван килигуниз лайихлу чкайрин юкъва ава.

Пуд лагъайди, инаг, чкадин тӀебии ре-льефдикай менфят къачуна, элкӀвена ацукъдай чкайрни дуьзмишна, къадим рим-луйрин амфитеатрдин къайдада вижевай-даказ тукъуьриз жеда. Рехъ галай пата-хъай виче тӀебии теьгерда куьсрияр тваз же-дай вижевай хуш-откос, къаншарда трибу-найрин мягкем даях патал ишлемишиз жедай ракуьни бетондин зурба цал ава. Адан къулухъ, вацӀун къерех мягкемарун яз, алатай асирдин 1960-70 -йисара эцигай бетондин са шумуд метрдин гъякъуь цал гва. ВацӀ галай патахъай хатасузвал хуьн патал хъсан жугъунар агалдна ва куьсрияр эцигна, ял ядай гуьзел чка - набережная аллея дуьзмишиз жеда.

Къуд лагъайди, алай вахтунда хуьруьн къене зирзибилрин мядендиз элкӀвенвай анаг неинки михъи хъжеда, кылинди, Ах-цега пара инсанрин иштираквал аваз чӀехи межлисар-мярекатар тешкилиз жедай ва тамашуниз лайихлу тамам са зурба комп-лекс арадал къведа. Дагъустанда туризм вилик тухузвай шартӀара мугъманар жел-бун патал им иллаки важиблу я.

Фикир гайитӀа, и теклифди-проектди акъ-ван еке финансарни истемизшавач, ам са шумуд йисуз яваш-яваш тамамаритӀани жеда. Месэла, сифте йисуз майдан зирзи-билрикай михъна, юкъвал сегъне тукъуьру-налди мярекат тухун. Къвед лагъай йисуз элкӀвена тамашачияр ацукъдай чкайр гъа-зурда, пуд лагъай йисуз аваданламишунив эгечӀда. И чкадал къведай машиндин рекъ-ерни гъар патахъай ава. Амма Шарвилидин суварин юкъуз вишералди къезвай маши-нар патал къере (габион бандар ягъуникди ана, Аллагъдиз шукур, чкайр клани къван ава) кылди чка тукъуьрун хъсан я.

Ихтилат физвай месэладин гъакъиндай за жуван фикир-теклиф са шумуд йис ида-лай вилики газетрин чиринлай малумар-най. Анаг, чкадал фена, райондин руковод-стводиз, "Шарвили" эпосдин оргкомитетдин бязи членризни къалурнай. Абуруз пара бе-генмишни хъана, разини тир. Амма, гъайиф хъи, месэла алай чкадилай юзана. Мугъ-манриз къадим Ахцегадин надир пӀипӀ-рикӀ къалур тийиз, абурув чи бубайрин сурариз кӀур гуз тазва.

Ачух чарче къарагъарнавай месэладиз Ахцега райондин кыле авай ксари, "Шар-вили" эпосдин суварин гъакъиндай респу-бликадин тешкилувлин комитетди къетен-дикъет гудайдак чна умуд кутазва.

Чи ватангъглияр - гъар сана Сагърай чеб!

И мукъвара "Цийи дунья" газетдин редакциядиз Краснодарский крайдин Усть-Лабинский районда яшамиз жез-вай чи баркалла ватангъгли, фийиви Велединан хва Муртузов Нажмудинан тварцӀелай (ам Кубанда лезгийрин культурадин обществодин председа-тель я) атай чарчи чун шадарна. Ингъе ана вуч къенватӀа:

"Салам алейкум, гъурметлу рай-онгъглияр! Патал яшамиз жезватӀа-ни, хайи гъвечи ватан чна са юкъузни рикелай ракурзавач. Интернетдай "Цийи дунья" газетдин куьмедалди райондин вири къайгъуйрикайни цийивилерикай чун хабардар я, агал-къунрал шадвалзава. Чунни ина къу-лухъ акъвазнавач, лезгийр сад ийиз, дидед чӀал, культура, адетар хуьз, мергъяматлу краралди сада-садан гъил къаз алахъзава, культурадин ва спортдин мярекатар тешкилзава. ИкӀ, апрелдиз чи разметлу стха, Красно-дарда, лезгийрин культурадин центра-дин тешкилатчи ва адан 1- председа-тель Абдулаев Мирзабала рикел хкун яз, адан тварцӀихъ Усть-Лабинск ше-гъерда "Самур-Кубань" ва "Фий-Усть-Лабинск" командайрин арада футбол-дай гъвечи турнир кыле тухвана. Хъсан адетдиз элкӀвенвай (гила ру-гуд лагъай сеферда кыле тухузва) и турнирдин мурад-метлеб ватандивай яргъа яшамиз жезвай лезгийр сад авун, халкъарин арада дуствилин ала-къяр хуьн я. "Самур-Кубань" коман-дадин патай виликдай Россиядин хкъгъай командадик квай машгъур футболист Максим Деменко къугъ-вана. Командадин варарни Ягънис Тур-шиева (виликдай ам варар хуьдайди тир) хуьзвай. "Фий-Усть-Лабинск" ко-мандадик кваз РФ-дин адвокатрин па-латадин Краснодарский крайда вице-президент Денис Бочкарёв къугъваз-вай. Турнирдин судья - Артур Агъа-рагъимов, духтурни жегъил чи ватан-даш, бажарагълу духтур Даур Мегъа-медагъаев тир. Абуруз ва Усть-Ла-бинск шегъердин администрациядиз, спорткомитетдиз, "Кубань" стадион-дин дирекциядиз, гъаӀ кыле чи стха-яр Наврузалини Букар аваз Усть-Ла-бинскдин вири активдиз чухсагъул!".

Ихътин чар клелайла, мецел анжах развиллин "баркалла, аферин, сагърай, лезги стхаяр!" келимаяр къевезва.

Малум хъайивал, Усть-Лабинскда анжах са Ахцега райондай тир 100-лай гаф хизанар ава. Агуьлар ва лезги десе-тедин маса халкъарин векиларни кваз - 300 хизан. Гъар йисан гатфарихъ Наж-мудин Муртузован регъбервилек кваз абуру Яран сувар ва халкъ садзавай, бубайрин хъсан адетар хуьзвай метле-лу маса серенжмар кыле тухузва. Ме-сэла, шаз, коронавирсдин тӀугъвал-дихъ галаз алакъалу яз, Ахцега "Шар-вили" эпосдин 21-сувар тухуз тежерла, Кубанда Муртузов Нажмудин кылевай лезгийрин культурадин центради ам чпелай алакъдайвал 5-июлдиз Красно-дарский крайда кыле тухванай. Адаз талукъ яз Динский райондин Новове-личковский станцияда футболдай "Са-мур" ва "Кубань" командайрин арада дуствилин къугъунарни тешкилнай. Су-варин шадвиллин серенжмарни къу-нагълухар Шагъабудин Зурумован "Фермадин патав" ял ядай базада да-вамарнай. Дугъриданни, ихътин кӀвалах тухун халис ватанпересвиллин лишан я. Зурба общественник тир Нажмудина ана, вичи кыил кутуналди, гъаӀ сими-нин пагъливанрин ансамбли тешкил-на, адаз регъбервал гузва.

Чна районгъглиярин, вири лезги халкъдин патай Кубанда кардик квай лезгийрин культурадин центрадиз - ви-ри лезги стхайриз сагърай лугъузвал!

“Люминари” центрадин - 3 йис

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Рикел хкин, пуд йис идалай вилик, 2018-йисан 15-майдиз, РД-дин лайихлу муаллим, мергьяматлувилик “Просвещение” фондунин президент Магъмуд Абдулкеримован 85 йисан юбилейдин юкьуз, Ахцегь райондин Хуьруьгрин хуьре Дагъустанда сифте яз просвещенидин “Люминари” (яни экв гудай, илимдин ва пеше хкягъунин рехъ къалурдай) центр ачухнай ва вични Магъмуд Абдулжеллиловичан тварунихъ янай. А чвалай инихъ, ингье дуьз 3 йис алатайла, чун мад иниз атанва. “Люминари” центр ва адан регьбер хайи йикъан мярекат кар бажармишдай къетген къайдада къиле фена.

И девирда центр вичин вилик эцигнавай мурад-метлебрин гьар са рекъай хъсандиз вилик фена, хуьруьн ва райондин аялар патал ина хийирдин пара крар авунва. Центрадин надир тежрибадихъ галаз таниш хьун патал неинки Россиядай, гьакI Германиядай, Австралиядайни кваз пешекарар къезва...

Мярекатда “Люминари” центрадин коллективдилайни хуьруьнвийрилай алава, къиле Ахцегь райондин муниципалитетдин регьбер Осман Абдулкеримов аваз, райадминистрациядин ва бязи идарайрин руководителри, школайрин директорри, “Просвещение” фондунин ва вичикай ихтилат физвай проектин меценат Абдулжелли Магъмудовича ва теклифнавай маса ксарин иштиракна.

“Люминари” центрадин 3 йис - им адан регьбер Магъмуд муаллимдин зегьметдин нетижа, адан къилиз акъатнавай риклин хиял, эрзиман мурад я. 88 йис яшар хъанватлани, вун, эбеди двигатель хьиз, садрани акъваз-завач, цийи несилдиз марифат, чирвал гунал амайбури желбзава ва и кардикай лезет худзава. Гележег патал акъалтлай менфятлу и кар патал куй ваз чандин сагъвал ва ярги уьмуьр гурай!... - мярекат ачухунин ва мугьманар тебрикунин гаф рахуналди, центрадин руководитель Дмитрий Корюхина микрофондихъ Магъмуд Абдулжеллиловичаз теклифна.

- Чахъ галаз къенин шадвал пайиз атанвай куьн вири сагърай! Уьмуьрлух хуьруьн школада аялриз тербия, чирвал гуз хъайи заз и месэладин важиблувал, метлеблувал хъсандиз чида. Гъавилия жуван чанда такъат амай къван за жуван уьмуьр аялар дуьз рекъе туниз, абуруз пулсуздаказ девирдин истемешунрив кьур тербиядинни чирвилерин бине эцигуниз бахшзава ва и кардал жуван рухваярни желбнава. Вучиз лагъайтла, заз чида хьи, алай девирдин вири месэлаяр гьалунин диб просвещение я. Чирвилер къачунин ва гележегдин пеше-къисмет хкягъунин надир шартлар яратмишнавайвилей иниз аялар еке гьевес аваз чпин хушуналди къезва. Адетдин школадиллай тафаватлу яз, абурина чеб чпин ихтиярда ава, муаллимрихъ галаз таяр-туьшерихъ, дустарихъ галаз хьиз гьиссзава. Ина аялриз школадин программада авачир месэлаярни крар чир жезва. Чалай чешне къачуна, гила Чарода райондин Тлярош хуьрени гьа ихтин центридик къил кутунва... - къейдна Магъмуд Абдулкеримова.

Тебрикдин гафар “сельсовет Хрюгский” СП-дин къил Загъидин Сулейманова ва масабурун лагъана.

“Люминари” центрадин кваллахдикай кватI хъанвайбуруз Дмитрий Корюхина суьгьбетна. Чпин чирвилерихъ, кваллахдин агалкунрихъ, ачухунрихъни жагъурунрихъ галаз кватI хъан-

вайбуру мукъувай танишарун патал центрада кардик квай гьар жуьре хилерай мастер-классар, итижлу кьугъунарни диспутар тешкилна, тлямул тлюьнар гана.

- Центрада вири 9 станция-лаборатория ава: Китайдин сирер (чалан лаборатория, 1-мертеба), чкадин дармандин набататар (башня 3-мертеба), художественная лаборатория (2-мертеба), ктабрин клуб (клубхана, 1-мертеба), ингилис чал чирун (гъаят), технологиядин лаборатория (2-мертеба), гейм-дизайн (мугьманар къабулдай квал, 1-мертеба), медиа-студия (2-мертеба), дидед чал чирун (сакля).

Ибурукай гьарда анжах 5 лаборатория хкяна, куьн гьар сад вичин дестедихъ галаз тайинарнавай чкайрал фена кланда... - гъавурда туна Санкт-Петербургдай атана, ина кваллахзавай пешекар-координатор Алиса Козерога.

Къейд ийин, санлай саки къве сятдин муддатда мярекатдин иштиракчийри чпи хкянавай дисциплинайрай лабораторийра (абуруз лап хъсандиз тадаракламишнава) вини дережадин пешекаррихъ (Дмитрий Корюхинахъ, Лиля Сатаевадихъ, Павел Маклеровскийдихъ, Рариса Демировадихъ...) галаз кваллахна.

Мярекат “Люминари” кваллах мадри хъсанардай рекъер веревирдуналди, аялри сегьнеламишнавай “Назад к жизни” тамаша къалуруналди ва мугьманар къунагъламишуналди давам хъана.

АквалтI тийир девлет

Мегьри АБДУРАШИДОВА,
дидед чаланни литературдин муаллим

И мукъвара Махачкъала шегьердин 42-нумрадин школада хайи чаларин семинар къиле фена. Ина вири халкъарин (авар, дарги, лезги, кьумукъ, лак, табасаран) чаларалди тухвай тарсарини рекъе агалкъунар авайди къалурна. Абурун арадай яз, чи лезги тарснини (ам и царарин авторди тухвана) тарифдайди хъана. Чна “Кьуьчхуьр Саид. Уьмуьр ва яратмишунар” тарс тухвана. Лезги балайри чпин алакьунар устадвилелди гъазурна эцигай гъевчи сегьнеда къалурна. “Саидаз - жаза” сегьне хандин буйругьдалди жаллатри гьикI Саидан вилер акъуднайтла, гьадакай тир.

6-классрин аялри хъсан алакьунар, чпис дидед чалал рахаз чизвайди къалурна. Лап халис артистар хьиз кьугъвай ашукъ Саидан - Гьасанов Къадиран, Сурхай (Мурсал) хандин - Эмиров Эмиран, жаллатлар тир Къагьриманов Саидан, Мусаев Мугьаммадан ва Таибов Мугьаммадан (ам ашукъ Саидан дуст тир) ролар иллаки гегьеншбуру, тарифдайбуру хъана.

Мадни Абасова Исфакхана, Рамазанова Аминади, Мамедгъусейнова Наидади, Багъиров Эмрана, Имрибегов Саида, Абдурашидова Аминади, Гъажибегова Алинади шардин уьмуьрдин рекъикай деллар лагъана ва таъсирдайвал шиирар клелна.

Инал къейд авун лазим я хьи, чи лезги балайри хайи чалай дерин чирвилер къачузвайди, абуруз дидед чалан тарсуниз ашкъидалди, гуьгъуьллувилелди къезвайди субут

жезва. Абурун арада гьатта шиирар туькьурдай бажарагълу аяларни ава. Им шад жедай кар я. Тарсуниз мугьман хъайи шегьердин 50-нумрадин школадин лезги чаланни литературдин муаллим Роза Алисултановнади виридан патай чаз еке къимет гана. Ада лагъана:

- Заз куьн икъван хъсандиз гъазурунай муаллимдиз сагърай лугъуз кланзава. Ахпа, балаяр, квез дидед чалай авай дерин чирвилерай еке чухсагъул! Куьне Къуьчхуьр Саидан вилер акъудуникай къалурай сегьнеди чаз екез таъсирна, адан вилел нагъв алачиз килигун гзаф четин я. Куьн сагърай, балаяр, квехъ уьмуьрдин вири хилера еке агалкъунар хуьрай! Жуван хайи дидед чалал гьамиша рикI хьухъ, ам чи виридан аквалтI тийир девлет я.

И важиблу мярекат менфятлувилелди къиле тухун патал чкадин завучар тир, чеб лезги чалал лап хъсандиз рахазвай Тажибова Эльвира Мегьамедовнади, Загъирова Саяд Демирбековнади (ам лезги театрдin артист хъайи Абдулкадир Сайдумован хтул я) чпивай алакьдай куьмекар гана.

Заз къилди къейд ийиз кланзава, урус чаланни литературдин муаллим тир Гъусейнова Маисади неинки аялрихъ галаз, гьакIни тарсунин технический кваллахунар тухуникни еке пай кутуна. Гъавилия чи тарсини тариф алайди хъана.

Къилин месэлаяр веревирдна

17-майдиз Мегьарамдхуьруьн райондин администрацияда къиле фейи совещанидал муниципалитетдин яшайишдин вири хилериз талукъ месэлаяр веревирдна.

Райондин къил Фарид Агьмедова вичи гайи тапшуругьар тамамарнавай тегьер ахтармишна. ИкI, райондин руководителди идалай вилик Къепир-Къазмайрал мектеб ва аялрин бахча эцигдай чкаяр ахтармишиз фейидалай къулукъ проектар туькьуруниз талукъ тапшуругьар гъазурун тапшурмишна. Райондин мулкунал алай яшайиш патал важиблу са жерге объектриз талукъ яз Ф.Агьмедова вилик эцигнавай месэлайрикай лагъана. Кылди къачуртла, ада Билбилхуьр-Къазмайрал эцигнавай цийи мектебдин дараматдиз талукъ документар, школа ачухунин месэла гьалун патал талукъ тир идарайрив агакъарнавайдакай лагъана. Гьа са вахтунда ада къейд авурвал, район виликди тухунин стратегияда ва агъалирин яшайишдин шартлар хъсанарунин планда цийи мектебде, аялрин бахчаяр эцигун, ачухун кар алай рекъерикай сад я. Инал ихтилат Цийихуьруьн аялрин бахчада къвед лагъай десте кардик кутуникай, гьакIни Мегьарамдхуьре эцигнавай аялрин цийи бахча тамамдаказ ишлемишиз вахкуникай (къейд ийин, алай вахтунда объектриз талукъ месэла Сад тир заказчидин-застройщикдин дирекцияди гьалзава) физва.

Райондин образованидин идарайри республикади “100 мектеб” проектада гьар йисуз иштиракзава - алай 2021-йисуз капиталнидаказ ремонт авуниз ва материально-технический гьал хъсанаруниз талукъ программа райондин ругуд школади иштиракда. Рикел хкин, проектин бинеда республикадин ва муниципальный бюджетрай финанс чара авун ва инвесторри иштиракун ава.

“Шегьердин къулай шартлар” ва “Культура” милли проектриз талукъ яз райондин къили Советский хуьруьн 400 кас гьакьдай клубдин тамашачийрин зал бинедиллай ремонт авунин ва паркар туькьурзавай вад чкада эцигунрин кваллахар къиле физвай гьал ахтармишунин тапшуругьар гана.

Совещанидал къарагъарай нубатдин важиблу месэла агъалияр хъвадай целди таъминарундинди тир. Районда целди таъминардай “Ярагъ-Къазмайрал - Бут-Къазмайрал - Цийи хуьр - Къиличхан - Къуьчхуьр” водовод туькьурунун кваллахар давам жезва. ГьакIни республикадин идарайрин дережада аваз Мугьвергандал ва Къепир-Къазмайрал хъвадай цин буругьар ягъунин месэла гьалзава.

Гуьгъуьнлай райондин къил налогар кватунин, ЕГЭ-диз ва ОГЭ-диз гъазурвал акунин, мектебра “эхиримжи зен” мярекат тухунин, вакцинациядин, гьакIни зулукъай жедай сечкийрин месэлайрал акъвазна. ИкI, тлугъвалдикай хуьниз талукъ истемешунар къилиз акъудун яз, райондин мулкунал “эхиримжи зенгинин” мярекатар 22-майдиз, гзаф къадар агъалирин иштираквал авачиз тешкилуни кьарар къабулнава.

Иммунизациядикай рахайтла, 17-майдалди райондин 1403 агъалидиз вакцинадин рапар янава. Рапар ягъиз кланзавайбурун къадар, ада къейд авурвал, къвердавай гзаф жезва.

И эсер за алатай асирдин 70-йисара, жува Ватандин сергъятдал, Туркестандин погранокругда къуллугъдайла, кхъена. А Чавалай инихъ алатнавай йисара гзаф крар дегиси хъана. А Чаван я государство (СССР), я а сергъятни амач. Чуклурна абур, къецепатай - ваъ, къенепатан хаинри. Беловежди там чинебан икьрарар кутлунайбуру. СССР-дикай СНГ лугъудайди авуна.

Государстводин сергъят гила Самур вацлални, Кавказдин дагъларизни атана. Ватандин хатасузвал хуьнин везифа садрани регъятди хъайиди туш. Россиядин Игит Радим Халиков гилан девирда, сергъят хуьнин везифаяр къилиз акъуддайла, телеф хъана...

За а Чаван эсер гила газет Келзавайбуруз теклифунихъ, зи кватлунай, сергъятчийрин югъ - 28-май тебрик авунихъ галаз сад хъиз, Ватандин хатасузвал хуьнин ирсни кवादриз тежерди раиж авунихъ метлеб ава. Лезгистан сергъятдиз элкьенва. Чи ухвилелай, Ватандиз вафалувилелай гзаф крар аслу я...

Мердали ЖАЛИЛОВ

Сергъятдал

(Поэмадай чукар)

Зун хквезва!..

Зун хквезва, сергъят хвена,
Салам гуз зи хуьрериз,
Аскервилдин рекъер фена,
Акур къадар вилериз.

Зун хквезва, амма, зи дуст,
Ял ягъиз туш - женгиниз!
Мурад я зи зун жаваб хъун
Гъардан риклин дердиниз!..

Автоматдин лувледикай
Трактордин руль жеда.
Тум цада за элдин никле,
Гъамбар ацлай зул жеда.

Зун хквезва, ачух жезва
Заз кванивал рекъер зи.
Зун хквезва, амма сергъят
Акьатзавач рикляй зи...

* * *

Белки, дуст, на лугъуда жеда:
- Ибур буьркъуь пиплер я,
Уьмуьр авач, гьалтдайбуру вал
Са гарарни цифер я.

И чухурра, къефесда хъиз,
Тек хъана, вун къурада.
Хъуьтлуьз, мурк хъиз, рекъида вун,
Гатуз, мум хъиз, црада.

И дар кламар куквар хъанвай
Плузарар я лугъуда.
Иланринни чурчулурин са
Базарар я лугъуда.

Рагъул, сугъул и синера
Гъи члавуз ва вуч жеда?
Саксаулдин цацар, куьнни
Гатуз ина пуч жеда...

Копет дагъдал

Алчуд жезва синел саврух,
Ван къачунва дереди.
Ав язава векъи гару,
Ягъай хъиз вич гуьлледи.

Зун сергъятдал, заставадиз
Физва сифте сефер яз.
Копет дагъ. И къибле дагъ къе
Акьазва заз Кефер яз.

Кирер хътин сугъул синер
Килигзава къилелай.
Чахар хътин кхизва жив
Зи къуд пата, винелай.

Зун, шофердив игис хъана,
Ацукънава машинда.
Шинелдикай килигзава,
Жив такур хъиз яшинда.

Къе сят вилик чун къумлухда
Ифирзавай ракъини.
Ина - саврух, ина - гар, къай...
Квахънава, чим, вун гъиниз?

Мотордин сес мани хъанва,
Ширин хъанва и сес заз.
Гагъ шоферди зарафатдив
Кутаз ава гъевес зак.

- Кавказви, гъикл хъана? Бес вун
Таниш тушни саврухрив?
- Таниш я зун, амма инаг
Акьазва заз савухдиз...

Мад са къекъуьн. Ингъе эхир
Чун къилелла синерин.
Ина къуд пад майдан хъиз я,
Къуьлерзавай живери.

Яргъалай хъиз акьазва заз
Аскан цлар, са пуд квал.
Амма касни авач ина.
Тебиатдал ала звал.

Жив кхизва, гар кхизва,
Кицл хъиз, фидай рехъ тагуз.
Рагъ, вунни вуч мискъи жеда?! -
Циферик ква экв тагуз.

Бирдан чилий экъечлай хъиз,
Жегъил са кас акъатна.
Декъикада секинвал зи,
Чугурди хъиз, алатна.

- Къаравул я, - лагъана заз
Шоферди, - ам сергъятдин.
- Къаравул я? - Зун килигна
И жегъилдиз дикъетдив.

Къе цливин хъиз кузва вилер,
Рцламрикай живерин.
Бармакдинни япариз твал
Ганва ада ченедик.

Метерихъ къван живедава,
Алаз лацу агъ - халат.
Пелел - нур гуз вад пиплен гъед,
Хурув къунва автомат.

Ам къвазнава, саврух атлуз
Вичин гъаркъуь къуьнерив.
Килигзава, гуя адаз
Экв, чим гузва живери!

Элжек алай гъил юзурна,
Машин вилик ракъурна,
Декъикада ада зи рикл
Вуч гъундуьрдив ацурна!

Квахъна живни, квахъна мекъни,
Квахъна гарни легъеда.
Играми дуст, белки, вазни
И вядейра икл жеда...

Чан алай синер

Алатзава са шумуд варз,
Таниш жез зун сергъятдив.
Инин гъар са къванни вид я,
Килиг адаз дикъетдив!

Гъар са жигъир, гъар са кул-кус
Рахада вав, инсан хъиз.
- Инра риклер къекъевейди я,
Няс ксаркай Ватан хуьз.

Риклиз клани мукъвада хъиз,
Гъар са тарци хвеш гъида.

Гарарини, акл жеда ваз,
Самур вацлун къеж гъида.

Хуш жеда ваз инин чимни,
Инин мекъни, циферни.
Пакам къилияй ксай йикъар,
Ахвар тавур йиферни.

Ви дустарни клан жеда ваз,
Урал, Алтай, Кубандай...
Вири сад тир са стхаяр
Авайла, рикл клубанда!

* * *

Къе Ленинан къалева чун
Ина ава собрани.
(Заставадин собранийра
Хъанвачир зун садрани).

Члехи, экуь квал я. Цлар
Къунва гуьрчег стендри.
Чав рахазва жегъил сержант,
Алукнавай къешенгдиз.

Юкъван буйдин къумрал гада,
Гъаркъуь, ацлай къуьнерин.
Къуват вуча, клашар хътин,
Гъутар квай гъилерин!

Играми кас, зи келдайди,
На лугъузва, вуж я ам?
- Лезги я ам, зи стха я,
Риклиз гзаф хуш я ам.

Лезги я ам, Лезги чили
Адаз вичин нек гана.
Лезги я ам, Лезги цаву
Адаз вичин экв гана.

Адаз вичин хуьрни ава,
Мектебни, накъ вич фейи,
Вацлани, гъикъван балугъар къур!
Дагъни, келлер хуьз фейи.

Шалбуз дагъдин рагара ам,
Шагъвар хъана, къугъвадай.
Дерейрани, шуьрбетар гваз,
Чарчар хъана, рахадай.

Самур вацлук экечдай ам,
Рагарин са квал хъиз.
Гагъ къуьлердай шиш синерал,
Тавдин квалин къавал хъиз.

Ярдин гъилияй чехир хътин
Хъвадай атир цукверлай.
Айвандихъай хътин хъвердай
Хважамжамдин муькъверлай.

Къе - командир... Рахазва ам
Чав Ватандин тварцелай.
"Вафалубур жен бубайриз!" -
Важиблу я месэла.

Рахазва ам, чулав мекер
Юзаз члехи пелелай.
Сабурдинни камалдин хвеш
Ава чулав вилера.

- Юлдашар, чун Петр Таранан,
Кретинин Павелан
Несилар яз ина ава.
За лугъузва гъавилай:
Вафалу хъун герек я чун
Чи къагъриман бубайриз.
Бубад бармак хуьн лазим я
Марифатлу рухвайри.
Чун - жегъилар, жегъил къуват,
Жегъил риклер хуравай...
(Бирдан квалик акатна сес,
Пешерик хъиз тараллай).
Чун - рухваяр, гъил-квач

мягъкем,

Акъул хци, агъваллу.
Чун фида чи члехи рекъиз,
Бубайри тур, баркаллу...

Диде, сагърай!

Лезги диде Гъажиханум,
Рухъ хъиз цвелер рехи я,
Чинал хулар ала дерин,
Гъелбетда, ам члехи я.

Авай са хва, - азиз Салман
Аскервиллиз ракъуриз,
Акьвазнава члеред къилел,
Явашдиз гъил юзуриз.

Салман, гъилик чамадан кваз,
Юкъвал ала гъаятдин.
Килигзава, фикирлу яз,
Дидедин хуш къаматдиз.

И арада бирдан цавал
Салманаз лекъ акуна.
Хабар тушиз, гададин рикл
Ада вичел чулуна.

Лекъ элкъвезва дагъдин къилел,
Булутрик физ, жечлиз.
Рехи къванцел ацукъиз гагъ,
Мадни аршдиз эхкъечлиз...

- Акьазвани, диде, ваз лекъ,
Рагъ хъун патал мукунал,
Гъикл элкъвезва, цифер титаз
Дагъдин члехи мулкунал?

Шад хуьхъ вунни, азиз диде,
Физва ви хва Ватандин
Ислягъвал хуьз. Азаб гумир
Жуван риклиз, масанди!

Икл лагъана, Салман чара
Жезва вичин хуьруьвай.
Яраб чара жерида я
Хуьрни хва чеб чпивай?..

* * *

Диде шад я: члехи я хва,
Аскервиллиз фидайвал,
Риклел хквез, накъ и аял,
Къужахда къаз, гъидайвал.
Са гъил къуна "У-упа!" - лугъуз,
Къекъуьрдайвал къаварал,
Машгъулардай, гагъ ацукъна,
Къугъунарив тупларал.
Шад я диде... И хуш чинал
Бирдан къе нагъ, хабарсуз,
Аватзава къе вилелай,
Рикляй фена къайи зуз...
Диде, вуна ракъурдайла
Жуван итим Несредин
Дяведин цлуз, хъаначир хъи
Ви рикл зайиф, къе хътин.
Вучиз къе бес накъвар къвезва,
Диде-чан, ви вилерал?
Тахъайтла ваз кичлезвани,
Ажуз жез хва рекъера?
Я туштла, вуч себел ава?
Шад тушни вун хцел ви?
Ваъ, вуч ятлан са маса кар
Хквезва къе риклел ви.
Икл ракъурнай итимни на
Четин рекъиз, яргъал тир.
А вахтунда Салман са йис
Хъанвай, курквачл аял тир.

Амма фейи итим къени...
Къанлу дяве, на дидедин
Рикле къе мад тлал туна.

Итим къена, вуна адан
Хиве кесиб квал туна.
А вядеда квал хуьз, хуьр хуьз,
Фу гуз кесиб элпериз,

Яраб такур са кар, диде,
Аматла ви гъилериз!

Бицлел хвани члехивуна,
Чирвал гана мектебда.
Вердишарна къаз гъамиша
Вич вине тир мешребда.

Къе ракъурна яргъал рекъиз,
Килиг, члехи итим я.
Квал-югъ вири авазва, ам
Ни лугъуда етим я?..

Шад я диде, къе вичин хва
Члехи тирди къатлайла.
Пашман я ам, мад дяведин
Хирер риклел хтайла...

Аскердин чар

Варцар фена, ингъе эхир
Секин я рикл дидедин.
Хцин патай хтанва чар, -
Къаравулдин уьлквевдин.

- Азиз диде, хуьурезва зун,
Гъа ви цилли аял яз.
Амма чир хуьхъ, къекъвезва зун,
На вердишрай къегъал яз!
Ви гьалаллу фу риклик квай,
Завай тежер вуч ава? -

Зи уьмуьрдин рекъера къе
Захъ рагарин гуж ава!
Къегъал хцихъ жедайбури
Къегъалар я дустарни.
Гзаф ава дустар къе захъ,
Сад тир риклин къастарни.
Яргъавач зун, азиз диде,
Копет дагъдин синелла.
Самурдал хъиз, къибле цавни
Къибле рагъ зи къилелла.
Къибле гъетер, гъа хуьре хъиз,
Хуьурезва заз инани.

Къибле гарар, гъа хуьре хъиз,
Элкъвезва зал инани.
И накъварни, хайибур хъиз,
Багъа хъанва риклиз зи.
И халкъарни, хайибур хъиз,
Мукъва хъанва риклиз зи.
Къуьзуьбуру заз гъа инани
- Зи хва, - лугъуз рахазва.
Жегъиларни заз, гъил къуна,
- Стха, лугъуз, рахазва.
Дуьз лагъайтла, авач ина
Дагъдин къайи булахар.
Гужлу вацлар, рекъин тийир,
Къацу цвелер, къавахар...
Амма хуш я и синер заз, -
Чил я хайи Ватандин!
Гъи кикел зун хъайитлани,
Ам хуьда за масандиз!..

Кис хуьхъ, гарар!

Къвезва, къвезва, цлар чулгур хъиз,
Дуьз жергейра аскерар.
Гъар камуник юзаза чил,
Акурла и къуватар.
Къвалал - гъвечли лопаткаяр,
Автоматар - къуьнерихъ,
Гур я мани, а мани мад
Тикрарзава синери.
- Ксус, зи эл, йиф ятла,
Хамир ахвар!
Къарагъ, зи эл, югъ ятла,
Шадиз йикъар.
Йиф. Къекъвезва сергъятдал
Пограничник.

Югъ. Хуьурезва сергъятдал
Пограничник.
Сагъиб я зун - куь аскер
Куь ахварин.
Гуьзелвилдин гуьзчини
Куь йикъарин.
Рикле хиял авай кас,
Йиф хъиз чулав,
Ви квал атлуз хуьда за
Жидад къилав.
"Кис хуьхъ, гарар", - лугъуда
Йифера за.
Рагъ къаз тадач йикъара
Циферив за.
Тадач лув гуз цавал чи
Къуьзгунрив за.
Вил акъудда чал пехил
Азгунурин за...

* * *

Къвезва, къвезва... Жедани кез
Муьтлуьгъ тежер мензилар?
Къуьнер къуйрагъ, вилер хци,
Къекъуьн зиринг жегъилар...

Гафарин алемдай Вири гъавурда акъадайвал

Т.ТЕМИРХАНОВ, Гъешегърин хуър

И йикъара за "Лезги газетдин" 18-нумрадай Самур хуъртай тир гъурметлу М.Исмаилован "Гарданбаз яни, гарданбуш?" макъала келна. Макъаладин эхирдай авторди газет келзавайбурувай чпин фикирар кхын тлабнавай. Гъавилай инал заз жуван фикирни лугъуз кланзава.

Гъурметлу Исмаилов, куьне макъалада кхъенва: "Чи члала -лу, -вал, -суз, -ган, -бан, -чи, -хъан хътин суффиксрин куьмедалди гзаф гафар арадал къевезва. Амма -баз суффикс квай гафарин къадар лап тли-

мил я. Месела, *уюнбаз, гыллебаз, къумарбаз*". Инал за квез ихътин кве суал гун. Квез -буш суффикс я лугъуз кланзавани? Ам акал хъанвай гафар лезги члала мад гъикъван ава?

Зи кватлунралди, я *гарданбазни*, я *гарданбушни* дуьз жезвач.

Эгер чун гъахътин вечеркай рахазватла, чна кве гафуналди лугъун: гардан къецил верч.

Яни куьне ихтилат куднавай *гарданбаз* ва *гарданбуш* гафарин чкадал "гардан къецил" лагъайтла, аялни кваз дуьз гъавурда акъада, лезги члални вичин чкадал аламукъда. Аки вучиз я лагъайтла, пек, члар, цлакул алачир чкадиз "къецил чка" лугъуда.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Дамахиз жедай агалкъунар

Уьлкведин меркездин машгур клиникайра, азарханайра ва маса медидарайра агалкъунралди кваллахавай, отделенийри, центрайриз регъбервал гузвай нуфузлу духтуррин жергеяра лезгийри гзаф ава. Ахътинбурукай яз, чавай дамахизди **Максим Музафарович АБАСОВАН** тварни къаз жеда. Ам рикинни дамаррин азарар авай-буру операция ийизвай хъсан хирург, флеболог, медицинадин илимрин кандидат, ультразвуковой диагностикадин духтур-пешекар, здравоохраненидин тешкилатчи я.

Максим Абасов 1978-йисан 3-июлдиз Сулейман-Стальский райондин Кварчагърин хуьре алимдин хизанда дидедиз хъана. Адан буба Музафар Мирзаагъаевич экологиядин ва тлебиат ишлемишунин международный академиядин академик, биологиядин илимрин доктор, хуьруьн майишатдин илимрин кандидат, РД-дин хуьруьн майишатдин лайихлу къуллугъчи я, диде Райгъанат Зейдулаевна - агроном.

1995-йисуз Махачкъаладин 42-нумрадин мектеб тафаватлудаказ куьтягъна, Максим Дагъустандин госмедакадемияди экечина. Анаг 2001-йисуз акъалтарна, гъуьунлай Москвада РАМН-дин А.Н.Бакулеван тварцихъ галай рикинни дамаррин хирургиядин илимдин центрада ординатурада вичин пешекарвал, чирвилер мадни артурна. Кве йисуз ординатурада келна куьтягъайдалай къуллукъ ана аспирантурадикни (2003-2006-йисара) экечина.

2006-йисуз чи ватанэгълиди "Экспериментально-клиническая оценка "Биоклея-ЛАБ" в сердечно-сосудистой хирургии" темадай агалкъунралди медицинадин илимрин кандидатвалин диссертация хвена. Илимдин агалкъунар ада

здравоохраненидин тежрибадин кваллахдани кардик кутуна. Медицинадин илимдин рекъе жегъил алимдихъ дамах ийиз жедай хътин кваллахар-нетижаяр хъанва: ам илимдин 20 макъаладин (абурукай бязибур уьлкведин печатдин машгур такъатриз акъатнава) автор, "Сагълам ва яргъи уьмуьр давамарунин рекъай 100 меслят" ктабдин авторрикай сад я.

Рикинни дамаррин хирургвиле кваллахунин рекъай адахъ 20-далайни гзаф йисарин тежриба ава. Максим Музафаровича зегъметдин рекъ рикинни дамаррин хирургиядин рекъай уьлкведин къилин идара тир РАМН-дин А.Н.Бакулеван тварцихъ галай ССХ-дин НЦ-да (Национальный медицинский центр сердечно-сосудистой хирургии) башламишна. Ина ада РФ-дин къилин кардиохирург Л.А.Бокериядихъ галаз санал рикин операция авунин кваллахра иштиракна.

Эхиримжи са шумуд йисуз ада дядедин ветеранриз талуь Москвадин 1-нумрадин госпиталда да-

маррин хирургиядин отделенида зегъмет члугуна. Духтурди ихтилатзавайвал, госпиталда 80-далай 100 йисал къван яшар хъанвай дядедин ветеранар, далу пата зегъмет члугурбур, Ленинграддин галкъада хъайибур сагъарна. 2015-2018-йисара чи ватанэгъли винидихъ твар къунвай ветеранрин госпиталдин дамаррин хирургиядин отделенидин киле акъвазна. Вичин пешедин рекъай адавай вири жуьредин операцияр къилиз акъудиз жезва; тежрибада ада 1000-далайни гзаф операцияр тамамарнава.

Датана пешекарвиле дережа хъажзавайвиле адахъ хъсан агалкъунарни жезва. Уьлкведин, вири халкъарин дережайра киле физвай пешедиз талуь конференцияра, съездра ада мукъвал-мукъвал иштиракзава.

Ам вири жигъетрай алай девирдихъ галаз кам-камуна аваз физвай савадлу, тежрибалу ва галатун тийижиз инсанрин сагъламвилеин къуллугъда акъвазнавай пешекар я. Идан гъакиндай адан тварцихъ интернетдин чешмейра инсанри кхизвай тарифдин, алхширин, разивилин келимайри шагъидвалзава.

Вичин чирвилер, меслят гзаф къадар инсанрив агакьарун патал ватанэгълиди ютуб-канал кардик кутуна, тамашачийрин суалриз ачух эфирда, гъакини махсус къейдера жавабар гузва. Адан каналдикай менфят къачуз кланзавайбурувай ютубда "Максим Абасов, флеболог, Москва" кхъена, жагъуриз жеда. Ютуб-каналдани адаз вишералди ватандаши хъсан гафар кхъенва, абуру духтурдин пешекарвал, инсанвал къейдзава.

Чаз Максим духтурдихъ кваллахда мадни еке агалкъунар хъана кланзава.

Уьлкведа ва дубньяда Палестинадин чалпачух

Израилди гуьлле гуникди Газа сектордиз хъайи зарар раижнава. "ТАСС" чешмедин делилралди, Израилди ягъунар къуникди шегъерда инсанар яшамиз жезвай 800 квал тамамдиз чклана, саки 10 агъурдава агакьна дараматриз еке зиянар хъана. Санлай къачурла, зияндин къадар 244 миллион доллардиз барабар я.

Региондин гъукуматди Израилдин терефдик, тапарарна лугъуз, тахсир кутуна. Кылди къачуртла, палестинвийриз куьмек гун патал Израилдин терефди Газа сектордиз кудайди (топливо) агакьарун хиве къунай. Амма исятда кваллахзавай тек са электростанция патал авай кудайди анжах 2-3 юкъуз бес жедайди я. Алай вахтунда Газадин агъалийривай электричестводикай йикъа анжах 3 сятда менфят къачуз жезва. Израилдай кудайди агакь тавунвайвиле гъалар авайдалайни бетер жезва.

Палестинвийрин куьмекдиз Египет атана. "Al-Ahram" чешмедин делилралди, Израилди гъужумар авурдалай къуллукъ Газа гуьнгъуна хтун патал Каирди 500 миллион доллар чара ийидайвал я. Идалай виликни Египетдин гъукумдарри Газада хасаратвилер хъайибуруз куьмек яз 65 тонн чарасуз герек затлар (няметар, дарманар, парталар...) рекъе тунай.

Палестинадинни Израилдин арада авай къалмакъал Шаркъ патан Иерусалимдин агъалийрин акъунар хъунин нетижада туьнт хъана. Гуьгъуьнлай, 10-майдиз, Палестинадин ХАМАС ва "Исламдин жигъад" кватлалар Израилдиз ягъунар къунив эгечина - уьлкведин мулкарихъ 3 агъурдалай гзаф ракетаяр ахъайна. Израилдин армияди Газа сектордал цавай гъужумна. Ягъунар исятдани давам жезва.

Къиникъин жаза

Мектебра гуьлле гунин мусибатдин месэляяр гъялуниз Россияда къиникъин жазадин къанун арадал хъуни куьмекда. Ихътин фикир СНГ-дин крарин рекъай Госдумадин комитетдин председателдин заместитель К.Затулина "Говорит Москва" радиодай малумарна, хабар гузва "Лента.ру" чешмеде.

"Аялар рекъизвай къилиз эсер янавайбуру, къучияр ва маса тахсиркара патал за къиникъин жазадин къанун къуватда хтунин месэладиз эгечлун важибу яз гъисабзава", - лагъана депутатди.

Депутатдин фикирдалди, адан теклиф гъавурда авай ксарин хушдиз къабулда. Къейдзавайвал, Россияда гегъеншдиз къиникъар киле физва. "И женгина вири жуьредин такъатар ишлемишун хъсан я", - алава хъуьну ада. Депутатди фикирзавайвал, къиникъин жаза гунин къанун къуватда авайтла, Казандин мектебдал гъужум авурди кичевили акъвазарун мумкин тир. Депутатдин фикирдалди, бегъем тербия, образование тахъайла, жемиятдин арада инсанар рекъизвай тахсиркара пайда жезва.

Армиядик тахсир кутуна

Дагълукъ Къарабахдин Тагавард хуьруьн агъалийри Азербайжандин армиядик хуьруьз гуьлле гунай тахсир кутуна. Идакай "Sputnik Армения" чешмеде хабар гузва. "18-майдин экуьнахъ багъдин къаншарда авай терефдиз гуьлле гана", - лагъана общинадин къилин заместитель С.Хачатряна. Адан гафаралди, инсанриз зиян хъанач.

Дагълукъ Къарабахда хъайи дядедин нетижада Тагавард хуьруьн са пай Азербайжандин гуьзчивилик акатна.

Къведай гъафтеда

США-дин терефди чпин регъбер Ж.Байденанни Россиядин регъбер В.Путинан гуьруьш къведай гъафтеда киле финик умуд кутаза. А уьлкведин госсекретарь Э.Блинкенан малумат "Новости" РИА-ди раижнава.

Адан фикирдалди, Исландиядин меркез Рейкъявикда къецепатан крарин министр Г.Тордарсонахъ галаз киле фидай прессконференциядин сергъятра аваз США-динни Россиядин президентар гуьруьшмиш жеда. Госсекретарди идалай виликни Россиядихъ галаз пайгар алакъаяр хъана кланзавайдакай лагъанай.

Гъа са вахтунда Россиядин госоргандин чешмеде къейд авурвал, кве уьлкведин регъберин саммит Швейцарияда киле финин мумкин я.

Къуьгъуьррин гъужум

Цийи Зеландиядин тлебиатдиз къуьгъуьррин гъужумди зарар гун мумкин яз гъисабзава. Анин экологри къейдзавайвал, уьлкведа лап гзаф къадарда къуьгъуьрар пайда хъуникди тлебиатдин еке бедбахвал арадал атун мумкин я. Идакай "NYPost" чешмеде хабар гузва.

И гъевечи вагъшияр Цийи Зеландиядиз са мус ятлани Британиядин колонизаторри гъанай. Сифтедай гъалар хъсан тир, амма тлебиатда мидя авачирвиле къуьгъуьррин къадар артух хъана. Пешекарри къейдзавайвал, абуру алай вахтунда чкадин набататрин ва гъайванрин алемдиз еке зарар гунин къурхулувал ава. Кылди къачуртла, экологриз анжах Цийи Зеландияда авай чулав цицлер (абуруз "уэта" лугъузва) амукъ тийиз кичлезва. И гъашаратар гзафни-гзаф къуьгъуьрри незва.

Чкадин гъукумдарри къуьгъуьрар зегъерламишунин, абурал гъуьрч авунин серенжемрик къил кутаза, амма рикиз хуш гъайванриз ихътин инад къунилай агъалийри разивалзавач. Алимри къуьгъуьрар къунин ва абур элкъена Великобританиядиз рахкурунин теклиф гузва - алай вахтунда ана къуьгъуьррин къадар тлимил хъанва.

Чин гъазурайди - Кुरुьгли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Панголин

Аламатдин акунар авай гъайванрикай сад панголин лугъудай гъевечи вагъши я. Броненосецдизни муравъеддиз ухаршар и гъайвандин беден клеви, юзадай хъуьруьшри къунва. Кваллин къавал жедай сахсияр хъиз, сад муькуьдал алгъанвай хъуьруьшрин къерехар гъамиша хцибуру я. Анжах чинал, квачерин кланерал ва руфунал члар ала.

Абур ачух чкайрани, тропикрин тамарани яшамиз жезва. Панголинар йифен гъайванар я. Абуру цеквер ва маса гъашаратар незва. Йикъан береда абур дерин ткевенра ва я тарарин хъалхъамра чуьнуьх жезва.

Бязи члехи панголинрин бедендин заланвал 27 килограммдив агакьзава, яргъивал - 88 сантиметрдив. Абур рехивални рагъулвал какахъай рангунинбуру жеда.

И вагъширийриз цихъай кичлечдач, абуру еке гъевес-

дивди сирнавда. Итижлу делил ам я хъи, вичин беден бязи зиянкар гъашаратрикай (паразит) михъун патал панголинди цекверикай менфят къачузва. Цекверин клунтунал акъахна, бедендал алай хъуьруьшар ахъайна, цекверив класиз тазава. Нетижада цекверин кислотиди зарарлу гъашаратар рекъизва.

ислен, 24-май

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 17 с. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.20 Миграционная служба РД.

НТВ

04.50 Т/с «Лесник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.15 Довай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

05.20 «Мой герой». (12+).
06.00 «Настроение».
08.15 Комедия «Не хочу жениться!» (16+).

ЗВЕЗДА

06.10 Д/с «Автомобили 2-й мировой войны».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня.

саласа, 25-май

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 «Алшан» (на цахурском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.20 Актуальное интервью.

НТВ

04.50 Т/с «Лесник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.00 Довай разведемся!
09.05 Тест на отцовство.

ТВ-ЦЕНТР

05.20 «Мой герой». Олеся Фаттахова. (12+).
06.00 «Настроение».
08.10 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

06.10 Д/с «Автомобили 2-й мировой войны».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня.

арбе, 26-май

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на ласком языке «Аьрши ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 «Рубас» (на табасаранском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.20 Право на справедливость

НТВ

04.50 Т/с «Лесник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.00 Довай разведемся!
09.05 Тест на отцовство.

ТВ-ЦЕНТР

05.20,13.40 «Мой герой».
06.00 «Настроение».
08.15 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

06.10 Д/с «Автомобили 2-й мировой войны».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня.

хемис, 27-май

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 «Даргала анкы» (на даргинском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17.20 Актуальное интервью.

НТВ

04.50 Т/с «Лесник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.15 Довай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

05.25,13.40 «Мой герой».
06.00 «Настроение».
08.20 Х/ф «Верьте мне, люди!»

ЗВЕЗДА

06.10 Д/с «Автомобили 2-й мировой войны».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня.

жумья, 28-май

РГВК
06:45 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 «Лалаан» (на рутульском языке)
14:30,20.45 Местное время. Вести-Дагестан
17.20 Духовная жизнь
17.45 Репортаж с сессии НС РД

НТВ

04.50 Т/с «Лесник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

киш, 29-май

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке. 12+
08:00 Мультфильм 0+

ПЕРВЫЙ

06.00 «Доброе утро». Суббота. (6+).
09.00 «Умницы и умники».
09.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости. (16+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 «Вести». Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

05.40 Х/ф «Конец света».
07.25 «Смотр».
08.00 «Сегодня».
08.20 «Готовим с Алексеем Зиминым».

гьяд, 30-май

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 Мультфильм 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 Т/с «Медсестра».
06.00,10.00,12.00 Новости
06.10 Т/с «Медсестра».
06.55 «Играй, гармонь любимая!» (12+).

РОССИЯ 1

04.20 Х/ф «Не в парнях счастье». (12+).
06.00 Х/ф «С приветом, Козаностра». (16+).
08.00 Местное время. Воскресенье.

НТВ

05.15 Х/ф «Полузакитник».
07.00 «Центральное телевидение». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 «У нас выигрывают!»

КУЛЬТУРА 24-30-МАЙ

ИСЛЕН
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 «Пешком...» Москва узорчатая.

АРБЕ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 «Пешком...» Москва ильфол Петровская.

ХЕМИС

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 «Пешком...» Москва ильфол Петровская.

ЖУМЬЯ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры
06.35 «Пешком...» Москва ильфол Петровская.

РАДИО

Ислен
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль

Саласа

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Арбе

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

Хемис

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 2020-йисан 44-52, 2021-йисан 1-9, 11-14, 18-19-нумрайра)

Али халифадин (Аллагъ рази хъурай вичелай) **гафар** (ва насигъатар)

Хци жузуна: "Абур гьибур я, я зи буба?". Ада лагъана: "Виридалайни артух девлет акьул я, виридалайни зурба кесибвал ахмакъвал я, виридалайни пис къакъатун (тек хъун) къуру такабурлувал авун я, виридалайни хъсан жумартвал (мердвал) хъсан ахлакъар (къени къилихар) я". Хци лагъана: "Я зи буба, и къуд шей чир хъана, амай къудни чира аз". Халифди давамарна: "Мукъаят хъухь (яргъаз хъухь) ахмакъдин члалахъ хъуникай, адаз ваз менфят гуз клан жеда, амма ада ваз зарар гуда. Мукъаят хъухь (яргъаз хъухь) тапархъандин члалахъ хъуникай, ада яргъал шей ваз мукъвал ийида, мукъвал шей лагъайтла, яргъаз акъудда. Мукъаят хъухь (яргъаз хъухь) мискъи (шкъакъ) касдин члалахъ хъуникай, вун адахъ лап мукътеж хъайи члавуз ам вакай яргъаз жеда. Мукъаят хъухь (яргъаз хъухь) зулумкардин члалахъ хъуникай, ада вун лап усал шейинихъ маса гуда". (Канз-уль-Уммал).

7. Али халифади (Аллагъ рази хъурай вичелай) мадни лагъана: "Аллагъдин паттай куьмек, талигъ) бахт - виридалайни хъсан регъбер, ахлакъ - виридалайни хъсан (гъамиша галай) дуст, акъул - виридалайни хийирлу юлдаш, эдеб виридалайни хъсан ирс я. Къуру такабурлувал авунилай гъейри, зурба къакъатун (чара хъун) авач" (Канз-уль-Уммал).

8. Али халифади (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Тек са темягъвал авачиз авунвай стхавал квачиз, амай вири стхавилер къатл жеда (акъваз жеда)".

Мугъаммад пайгъамбардин (къуй Аллагъдин паттай салават ва саламар хъурай вичиз) **асгъабрин келимаяр** (Аллагъ рази хъурай челай)

Ибн Масгъуд асгъабдин (Аллагъ рази хъурай вичелай) **гафар** (вязер)

1. Абдуллагъ ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Къин къазва за Аллагъдал, Вичелай гъейри (убадат авуниз лайихлу тир) маса шлагъи авачир! Гъам пакамахъ, гъамни нянихъ Исламдал алаз хъайи (яни гъар юкъуз Ислам къиле тухузвай касдиз) бендедиз и дуьньяда адан къилел атай балайрикай са зарарни жедач" (Гъилъагъ. Абу Нуайм)

2. Абдуллагъ ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Аллагъдин бенде, та ам имандин лап вини дережада жедалди, имандин гъакъкъатдив агакъдач. Кесибвал - девлетлувилелай, утанмишвал тварван хъуникай гзаф клан жедалди ва (вичин) тарифзавай кас ва вичиз туьгмет ийизвай кас адаз сад хъиз жедалди, ам имандин вини дережадив агакъдач".

Асгъабдин гафариз адан мукъвал дустари ихътин баян ганва: "Гъалал кесибвал гъарам девлетлувилелай гзаф клан жедалди. Аллагъдиз итаатлувиле (убадат авунин карда) утанмишвал Аллагъдиз асивиле тварван хъуникай гзаф клан жедалди. (Вичин) тарифзавай кас ва вичиз туьгмет ийизвай кас гъахъдин карда адаз сад хъиз жедалди (Гъилъагъ. Абу Нуайм).

3. Ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Са карни тийиз, бушдиз вахтар акъудзавай касдикай, дугъриданни, аз гзаф хъел ава: я ам дуьньядин крарал машгъул туш, я ада Эхират патал диндар амал ийизвач" (Гъилъагъ. Абу Нуайм).

4. Абдуллагъ ибн Масгъуд асгъабди (Ал-

лагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Гъакъкъатда, йифер-йикъар физ, куь уьмурар куьруь жезва ва (авур) амал (малаикри къыз) хуьзва. Къиникъ бейхабардиз къведа, ада "кватл хъийидай бегъер" (куь) пашманвал жеда. Тум цайи гъар садаз вичи цайи къван затл жеда, явашдиз кар ийизвайдан пайни квахъдач, гзаф алахъзавайдазни (элешиши жезвайдаз) (Аллагъди) къисметнавайдалай артух пай жедач! Низ хийир хъайитла, адаз ам Аллагъ-Таалади ганва ва вуьж писвшликай (баладикай) хвенватла, ам Аллагъ-Таалади хвенва! (Аллагъдихъай) кичлебуьр агъаяр, факъигъар (фикъгъдин, шариятдин алимар) - регъберар я ва абурун межлисра ацукъун (хийир) артух хъун я!" (Гъилъагъ. Абу Нуайм).

5. Ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Гъар сад квейкай мугъман я ва адан мал-девлет адав ишлемишиз вуьганвай бурж я. Мугъман хъфидайвал я ва ишлемишиз вуьганвай бурж иесидие вахкуда!".

6. Ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Низ дуьнья гзаф клан хъайитла, ада (вичин) Эхиратдиз зарар гуда, низ Эхират клан хъайитла, ада вичин дуьньядиз зарар гуда. Эй, жемьатар, куьне фана тирдаз (гъамишалугъ) амукъдайдалди зарар це!" (Гъилъат-уль-Авлиягъ).

7. Ибн Масгъуд асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Дугъриданни, виридалайни керчек (гъахъ) ихтилат - Аллагъдин Ктаб, виридалайни мягъкем алакъа - "Аллагъдихъай кичевелин" келима - (келима шагъадат: ля шлягъа илла Аллагъ), виридалайни хъсан дин - Ибрагъман дин (Ислам), виридалайни хъсан сунна - Мугъаммад пайгъамбардин (къуй Аллагъдин паттай салават ва саламар хъурай вичиз) Сунна, виридалайни хъсан рехъ - пайгъамбардин (небийрин) рехъ, виридалайни лайихлу рахун - Аллагъ рикел ва мецел гъун, виридалайни хъсан хабар (малумат) - Къуръан, виридалайни хъсан крар - эхир хъсан хъайибур, виридалайни пис крар (динда) цлийивилер тун (ввестит) я.

Тимилди ва бес къадар гзафдалай ва машгъул авурдалай хийирлу я. (Жуван) чан къутармишун (сан-гъисаб авачир къван) пачагъвилелай хийирлу я. Виридалайни пис туьгмет (айиб), ажал атана, чан гудайла я, виридалайни пис пашманвал Къиямат Йикъан пашманвал я, виридалайни пис ягъалмишвал - Дуьз рекъий акъатна, ягъалмишвиле хъун, виридалайни хъсан девлетлувал - чандин (риклин) девлетлувал, виридалайни хъсан "къекин пар (сурсет)" - Аллагъдихъай кичевал ва (Аллагъди бендедин) рикле твазвай виридалайни хийирлу шей якъин (иман) я!

Шак куьфрдикай я. Виридалайни пис буьркъувал риклин буьркъувал я! Ички (чехир) виру гунагърин асул я! Дишегълияр шейтандин чил (чартма, ракъар) я, жегъилар диливилин (жунувелин) (са) жуьре я, (къейидал) гъарайиз, шехъун джогъилийадин (авам девирдин) амалрикай (крайкай) я! Виридалайни еке хата таб авун я! Муьмин касдиз экъуьгъунар (себ) авун - асивал авун, адан аксина дяве (женг) тухун куьфр я. Мусурман касдин мал-девлет амайбуьруз вирибуьруз къадагъа я (неприкасаемость частной собственности). Гъакъини мусурмандин ивини (уьмуьрни) амайбуьруз къадагъа я. Яни ам рекъидай, адан чандиз къаст ийидай ихтиярар садазни авач. Ни афа (гъаф) авуртла, адаз Аллагъди афа (гъаф) ийида. Ни вичин хъел (къуна) акъвазарайтла, адаз Аллагъди хъсан эвез гуда. Ни гъыл къачуртла, адаз Аллагъди багъишламишда. Ни мусибатдал (бедбахтвилел) сабур авуртла, адаз Аллагъди суваб гуда.

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Къурушдал - акъажунар

МИЛЛИ ЖУЬРЕЯР

Чи мухбир

14-МАЙДИЗ Докъузпара райондин Къурушдал ДАССР-дин 100 йисан юбилейдин сергъятра аваз, Сив хуьнин сувариз ва Нажмудин Самурскийдиз бахшна, спортдин акъажунар къиле фена. Идакай чаз райондин муниципалитетдин пресс-къллулугъди хабар гана.

Спортдин суварик Дербентдай, Махачкъаладай, Ярагъ-Къазмайрилай, Къуйсундилай, Усугъчайдай, Ахъегъай тир 100-далай виниз ксари иштиракна. Акъажунрин программдик дагъдиз чукурун, кроссдин

чукурун, штанга гваз упражненияр, чене акъудун ва спортдин милли маса жуьреяр квай. Ана школадиз тефенвай ва школайра клелзавай аялрини, члехибуруни иштиракна. Акъажунрин спонсорар райондин администрация ва хуьруьн 20-далай виниз хизанар тир. Тешкиллувилин ва спонсорвилин рекъерай куьмекар гайибурун жергеда Ф.Къулиев, Б.Гъажиев, К.Эфендиев, Д.Асваров ва гзаф масабур (виридан тварар къазвач) ава. Аферин виридаз!

Спортдин милли ва олимпиададинбуьр тушир жуьрейрай дагълух Къурушдал акъажунар 4-сеферда къиле тухванва. Иштиракчийрин къадар ва география йисалайсиз гегенш жезва.

Жаванриз сувар

МИНИ-ФУТБОЛ

15-МАЙДИЗ Къурагъа райондин администрациядин физический культурадин ва жегъилрин крарин рекъий отделди ДЮСШ-дихъ галаз санал мини-футболдай жаванрин (2005-йисал къведалди) арада Гъалибвилин йикъаз талукъарнавай турнир къиле тухвана. Мини-футбол машгъурини мураддалди Кьиблелатан Дагъустандай иниз виридалайни хъсан 5 командадиз эвер ганвай. Идакай чи газетдиз Къурагъ райондин администрациядин пресс-къллулугъди хабар гана.

Турнирда иштиракзавай командаяр судъяйри кве патал пайна. Сад лагъай дестеда квенквечивал къазанмишун патал "Къурагъ", "Мегъарамдхуьр", "Къасумхуьр" ва къвед лагъай дестедани "Докъузпара", "Дербент шегъер" ва "Ахъегъ" командаяр "гуьруьшмиш хъана". Гъар са дестеда Гъалиб хъайи командаяр финалда ва 2-чкаяр къур командаярни 3-чка патал къугъун лизим тир.

Къугъунар, жаванрин жегъилвилизни килиг тавуна, лап къизгъндаказ къиле фе-

на. Икл, "Къурагъ" - 1, "Докъузпара" - 2 ва "Къасумхуьр" команда 3-чкайриз лайихлу хъана. Гъалиб хъайи командайриз кубокар, медалар, грамотаяр ва пулдин пишкешар гана. Турнирда виридалайни хъсандиз къугъвайбуьр - И.Къурбанисмаилов, А.Къасумов, И.Тамбов (Къурагъ), Ж.Сулейманов (Къасумхуьр), А.Надиров (Докъузпара) турнирдин тешкилатчийри пишкешралди къейдна.

Шад мярекатдал Къурагъ райондин физический культурадин ва жегъилрин крарин рекъий отделдин начальник Р.Рамазанова районгъелийрив - спортдин ветеранар тир Гъ.Гъабибуллаев, Ю.Мисриев, Э.Рамазанов ва Гъ.Гъамзабегова физический культурадин ва спортдин хиле 40 йисалай виниз зегъмет члугунай РД-дин Минспортдин ва Къурагъ райондин администрациядин патай чухсагъулдин чарар ва спортдин формаяр вахкана. Райондин администрациядин патай пишкешдиз, регбидай республикадин хъянавай командадик кваз еке агалкъунар къазанмишуниз килигна, и мукъвара Россиядин спортдин мастервилин твар ганвай Эмиля Тамбовани лайихлу хъана.

Р. Къазимегъамедован турнир

АРМРЕСТЛИНГ

Хазран КЪАСУМОВ

16-МАЙДИЗ Сулейман-Стальский райондин Цийи Макъарал са шумудра РД-дин ва Россиядин чемпион, 4 сеферда Европдинни дуьньядин чемпион, спортдин лайихлу мастер, 2001-2002-йисара "Россиядин лап хъсан спортсмен" тварцин Сагъиб Рамидин **КЪАЗИМЕГЪАМЕДОВАН** призар патал армрестлингдай республикадин дережадин турнир къиле фена. Ам Цийи Макъарин хуьруьн администрациядин куьмекни галаз райондин спортдин, туризмдин ва жегъилрин комитетди тешкилнавай.

Турнирдин спонсорар Р.Къазимегъамедован хизан, ярар-дустар, алишверишдин "Ново-Мака" квал тир.

Турнирда республикадин шегъеррайни

районрай атанвай 100-дав агакъна спортсменри иштиракна. Абурун арада республикадин, Россиядин, Европдин ва дуьньядин чемпионарни призерар авай.

Къизгъндаказ къиле феийи акъажунра жегъилрин арада дуьньядин чемпион Замир Бабаева (65 кг, Сулейман-Стальский район), дуьньядин чемпион Агъмед Къурбанова (80 кг, Сулейман-Стальский район), спортдин мастер Аким Абдулаева (95 кг, Табасаран район), Балабег Къарабегова (95 кг-дилай гзаф, Сулейман-Стальский район) 1-чкаяр къуна.

Турнирдин эхирдай спортсменри абсолютный категориядай акъажунар тухвана. 17 спортсмендин арада Агъмед Къурбанов гъалиб хъана.

Турнирда 1,2 ва 3-чкаяр къур спортсменриз медалар, кубокар, пулдин призар ва талукъ дережайрин дипломар гана.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавиллай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкьала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалар редакцияди туькъур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чал авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвили ва керчек-
вили патлахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкьала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахъана - 16.40

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкьала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6951

И лишандик квай материалар

гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БНК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

“Шаирдиз мугъманвиле”

Чи мухбир

17-майдиз Дербентда, Лезги те-
атрдин дараматда, Дагъустан-
дин халкъдин шаир СтIал Су-
лейманаз бахшнавай мярекат
къиле фена.

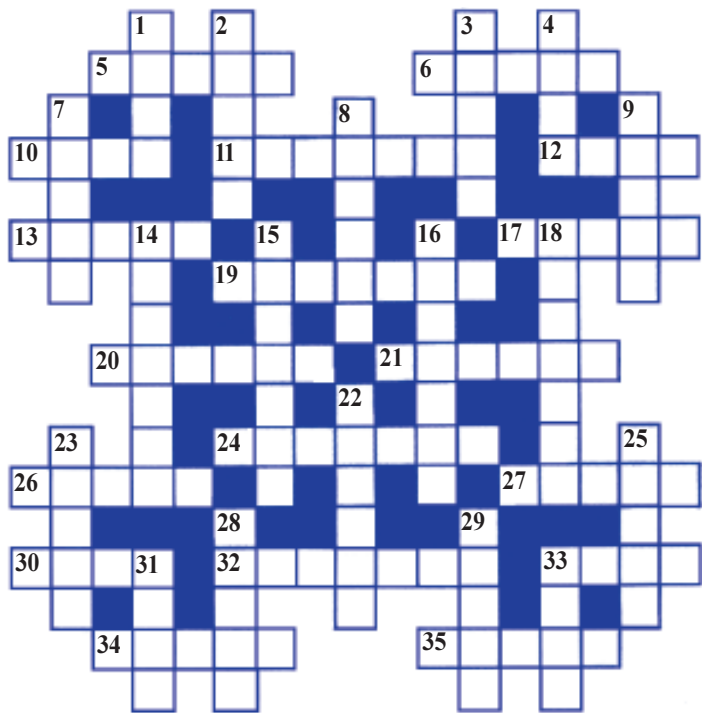
“Сулейманаз мугъманвиле”
лишандик кваз тешкилнавай и
мярекатда Дербентдин, Къибле-
патан Дагъустандин са жерге
районрин мектебрин муаллими,
анра къелзавай аялри ва маса-
буру иштиракна.
Мугъманар Лезги театрдин

директор Динара Эминовани
къилин режиссер Казбек Думае-
ва тебрикна. СтIал Сулейманан
къаматда аваз сегънедал экъе-
чай Урусатдин лайихлу артист
Абдуллагъ Гъабибова чIехи ша-
ирдин ширир къелна, Дагъустан-
дин халкъдин артистка Фаризат
Зейналовади шаирдин чIалариз
къенвай манияр тамамарна.

Къейд ийин хьи, мярекат Лез-
ги театрдин коллективди Дерб-
ентдин образованидин управ-
ленидихъ ва Гъажи Давудан тIвар-
лунигъ галай руьгъдинни мари-
фатдин центрахъ галаз санал
тешкилнавай.

Кроссворд

Туькъурайди - Абдула АБДУЛАЕВ, диде чIалан муаллим

ДУЪЗ ЦIАРАРА: 5. “Фагъумсуз... фад фура гъатда” (мисал). 6.
“...кардалди чир жеда” (мисал). 10. Буйругъ гун; итимдин тIвар; чIи-
жерин диде. 11. Дад галай чай. 12. Советрин Союздин Игит, лезги
(тIвар). 13. Чуьхверрин сорт. 17. Эдеб. 19. Музыкадин алат. 20. Ре-
гъуз герек алат. 21. Пуарал жеда. 24. Дережа, чирвал, акъул. 26.
Ичерин сорт. 27. Картайрин къватIал. 30. Лезги халкъдин тIебиатдин
календарда июлдин варз. 32. Руфун хъипи илан (гъуьлягъ). 33. Хъит-
къер, фер. 34. Чкал, хам. 35. Музыкадин алат.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Куьрагъ райондин хуьр. 2. Хийир, къазанжи. 3.
“Куьредин чIал” хъей алим. 4. Лезги халкъдин тIебиатдин
календарда сентябрдин варз. 7. Куьмекдиз агакъун. 8. Йисан са
вахт. 9. Беден, жендек. 14. Хабар гун. 15. КIвал эцигуниз герек затIар.
16. Дуьа авун. 18. Дерт, гъам, сефилвал. 22. Азар, начагъвал, фа-
луж. 23. Малкамут, иблис. 25. КIунтI, къватIал. 28. Бес тахъун, тIимил.
29. Дерлекдин алат. 31. Гъарамзада, тапархъан, гавур. 33. Гуьрче-
ди, дишегълидин тIвар.

“ЛГ”-дин 19-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦIАРАРА: 3. Хиб. 7. Кагъраба. 9. Талкъвар. 10. “Мирзехала”. 11. Жавза.
13. Мизан. 15. Бизар. 17. Айран. 19. Устад. 22. Рипе. 23. СиратIан. 24. Рази. 25.
Абияр. 26. Рикша. 28. Плита. 30. Багъри. 32. Гиман. 33. Зарпандар. 35. Алами-
ше. 36. Лапагар. 37. Циги.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Чайхана. 2. Тагъма. 4. Ибне. 5. Илгъам. 6. Рахшанд. 8.
Акъраб. 9. Театр. 12. Зуьрнечияр. 14. Иштиракчи. 16. Заказчи. 18. Насир. 19.
Уюнар. 20. Ирс. 21. Чим. 25. Алакьалу. 27. Азадвал. 28. Перде. 29. Абдал. 31.
Измир. 32. Грипп. 34. Амри.

Нумрадиз шиир

Чан зи Ватан

(ДАССР-дин 100 йисаз бахизава)

Ашукъ Осман МИЧЕГЪВИ

Дагъустан я миллетрин багъ,
Алай къилел миьхи цав, рагъ
Вун асирра мад хъурай сагъ,
Зи Дагъустан, чан зи Ватан.

Ви тарихдихъ ава къуват,
Чи несилриз чIехи савкъат,
Дегиш жезва къалуб, къамат,
Зи Дагъустан, чан зи Ватан.

Дагъда ава гъурмет, акъул,
Дерейрава девлетар бул,
Къуй ацурай бегъеррив зул,
Зи Дагъустан, чан зи Ватан.

Виш йисарин чIехи сувар,
Къе чи халкъдиз хъанва лувар,
На къуд патай къабул дустар,
Зи Дагъустан, чан зи Ватан.

Угърийриз - савкъатар...

Фазила АБАСОВА

Алай аямди инсан са тIимил
хъайитIани амалдар хъун исте-
мишзава, тахъайтIа... Нянихъ,
хурушумар алуькнавай хътин
арада ДГУ-дин студент Эльчи-
на вич яшамаш жезвай обще-
житидихъ еримешзавай. Бейха-
бардиз, гъинай акъатайди ятIани
тийижиз, са жегъилди адан рехъ
атIана ва язухъ къведай сесинал-
ди башламышна:

- Дидедиз пис хъанва. “Тади
куьмекдиз” эверна къанзава. Тес-
пача яз, зи рикIелай телефон
алатна. Телефон вугайтIа же-
дачни? Ваз минет хъуй. Фикир-
да гъич са чIуру хиялни авачир
Эльчина, “язухъдин” гаф сиве
амаз, адал телефон яргъи аву-
на. “Язухъда” телефон япал ту-
хузамазди, анихъай са маса же-
гъил хкатна ва ада телефондал
лекъре хъиз веьена. Адани -
цIийиз хкат хъувур пуд лагъай-
дав.

- Ина зи тахсир авач, -
лагъана “язухъда”, - “къачагъри”
къакъудна. Заз абур чидайбуру
туш.

Амма Эльчиназ “къачагъ-
рикой” сад гъа вичи къелзавай
ДГУ-дин студент тирди чир хъа-
на. “Язухъда” хиве къунач хьи,
къунач. Пакадин юкъуз, ша ла-
гъайди хъиз, Эльчинан бубани
атана акъатна. Амни и агъва-
латдик къаришмиш хъана. Кар
деканатдал аватна. Эльчиназ
чир хъайи “къачагъди” декан-
диз хиве къунач. Эхирни де-
канди “къачагъдин” бубадиз
деканатдиз атун теклифна.
Буба, гъелбетда, гъа легъзеда
атана акъатна. Деканди бу-

бадинни хчин вилик шартI эциг-
на: я хиве къада, я университет-
дай акъудда.

Пагъ, акъудда лагъайла, гъи-
къван хъсан хиве къада хьи...
“Къачагъди” вичихъ галай гада-
ярни вуьжар ятIа ва телефонни
вахъуда лагъана хиве къуна. Ам-
ма декан гадайрин ихътин икъ-
рардал рази хъанач. Ада гадай-
ривай, чпин бубаярни галаз Эль-
чинан хуьруьз фена, адан диде-
бубадидай багъишламишун тIа-
лабул истемешна.

Чара хъанач: уьзукъара бу-
баяр чпин “уьткъем” рухъаярни
галаз Эльчинан диде-бубадиз
мугъман хъана. Эхирдай абур,
сагърай лагъана, хъфиз гъазур
хъанвай арада айвандик ацукъ-
навай Эльчинан чIехи дидедай
гъарай акъатна:

- Я балаяр, я чан балаяр.
Атай мугъманар гъаки ичIиз рах-
курдай адет акъатнавани мегер?
Абуруз, савкъат яз, перемар
хъайитIани це.

И гафари “къачагърин”
бубайрин рикIер, чуькIулди
атIайди хъиз, атIана. Ихътин ми-
хьи инсанрин рикIер инжикулу
авунвай чеб абур инсанвили
тIварцIиз лайихлу туширди
гъиссна. Абурун къвачер гъуьр-
гъуь хъана, на лугъуди, къваче-
рин къаник квай чил хкатна. Са
гужуналди, сада-сад къаз, абур
гурарай эвичIна. Гуьгъуьнлай
Эльчин вичин къилел атай агъ-
валатдин гъавурда акъуна: “къа-
чагъар” “гъуьрчез” нянихъ, чеб
чир тежедайвал, экъечIзава.
Нел ва гъикI веьедатIа, абур
гъясътда къатлузва. Эльчинахъ
са тIимил къванни амалдарвал
авайтIа, адан къилел и дуьшуйш
къведачир.

“Лезги газетдин” редакциядай “Пак Къуръан ва адан манай-
рин таржума лезги чIалал” (1000 м.), “Мугъаммад пайгъамбар-
дин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз)
уьмуьрдин рехъ” (500 м.), “Исламдин эдебар, ахлакъар ва дуьа-
яр” (100 м.), “100 тапшуругъ” (200 м.) ктабар маса къачуз жеда.

“Лезги газетдин” редакция-
дин коллективди машгъур хи-
рург, медицинадин илимрин
доктор Зубаир Мегътихановаз
играми буба
Селим Жамалдинович
рагъметдиз финихъ галаз
алакъалу яз башсагълуьгъвал
гузва.

Дагъустандин халкъдин
шаир Ханбиче Хаметовади ви-
чин мукъва-къили, РФ-дин Гос-
думадин депутат Гъажимет Са-
фаралиеваз играми хва
КЕРИМ
рагъметдиз финихъ галаз
алакъалу яз гъамлудаказ баш-
сагълуьгъвал гузва.

Мегъарамдхуьре авай махсус школа-интернатдин коллектив-
ди вичин вири уьмуьр ва алакьунар акъулдин ва бедендин мум-
кинвилер сергъятламиш хъанвай аялрин сагъламвал хуьниз бахш
авур

Нафисат ГЪУЬСЕЙНОВА

кечмиш хъунигъ галаз алакьалу яз рагъметлудан хизандиз ва
вири мукъва-къилийриз, дериндай хажалат чIугунивди, башсагъ-
луьгъвал гузва.